



UPPSALA
UNIVERSITET

**Deskriptiv representativitet under kris – en fråga om
jämlika förutsättningar att representera och
representeras**

*En flermetodologisk fallstudie av den deskriptiva representativitetens
prioritering och förändring i Sveriges riksdag under covid-19-pandemin*

Jeanette Ohlsson Rian

Handledare Cecilia Josefsson
Masteruppsats statsvetenskap
Statsvetenskapliga institutionen
Uppsala universitet
VT23

Abstract

This thesis aims to study if descriptive representation, i.e. the social likeness between representatives and population, is considered important and if it changes when a national parliament is prevented from convening in full-format during a crisis. A maintained descriptive representation is important as it reflects that representatives have equal opportunities to execute their representational duties during a crisis (fairness argument), and because the interests of underrepresented groups otherwise risk being represented to a lesser degree (interest argument).

By adopting a mixed-methods approach, semi-structured interviews are used to study how representatives were selected to participate in the reduced voting procedures in the Swedish parliament during the COVID-19 pandemic, and if descriptive representation (gender, age, geographical) was considered in this process. Results show that while descriptive representation was considered by five out of eight party groups – most prominently gender representation motivated by the fairness argument – it was not as influential as other more practical factors in the selection process, such as proximity to parliament or the need of being present for other reasons.

Furthermore, changes in the descriptive representation in the Swedish parliament are studied by voting data using descriptive statistics and regression analysis. Results show that the share of women increased slightly during votes during the pandemic, contrary to developments in many other parliaments. Representatives over 65 years old decreased, as did representatives from constituencies far from parliament. Significant differences in average voting participation rate arose for the different age and geographical groups, indicating unequal opportunities to execute their representational duties during the crisis.

Keywords: descriptive representation, crisis, COVID-19 pandemic, case study, Swedish parliament, mixed methods, semi-structured interviews, descriptive statistics, regression analysis, interaction effects

Word count: 17 985

Innehållsförteckning

1. Inledning	4
1.1 Syfte och frågeställning.....	6
1.2 Disposition	6
2. Teori och tidigare forskning	7
2.1 Deskriptiv representativitet.....	7
2.2 Tidigare forskning	8
2.2.1 Deskriptiv representativitet under kris	8
2.2.2 Deskriptiv representativitet i nationella parlament under covid-19-pandemin	9
3. Det svenska fallet	13
3.1 Val av fall	13
3.2 55-personersöverenskommelsen och andra pandemihanteringsåtgärder i Sveriges riksdag.	13
4. Metod	16
4.1 Forskningsdesign – en flermetodologisk fallstudie.....	16
4.2 Kvalitativ metod	16
4.2.1 Materialinsamling.....	16
4.2.2. Den kvalitativa analysen	20
4.3 Kvantitativ metod.....	21
4.3.1 Material – skapandet av voteringsdataset.....	22
4.3.2 Den kvantitativa analysen.....	25
5. Analys och resultat	27
5.1 Hur utsåg partigrupperna i Sveriges riksdag vilka ledamöter som skulle votera under covid-19-pandemin?	27
5.2 Beaktades den deskriptiva representativiteten i voteringsgruppen och kan beaktandet härledas till rättviseargumentet och/eller intresseargumentet?.....	31
5.3 (Hur) förändrades den deskriptiva representativiteten vid voteringarna i Sveriges riksdag under covid-19-pandemin i förhållande till kön, ålder och geografi?.....	36
5.3.1 Deskriptiv statistik	37
5.3.2 Regressionsanalys.....	41
6. Slutsatser	48
7. Referenslista	52
Bilagor	55
Bilaga 1 – Deskriptiv representativitet i Sveriges riksdag efter valet 2018.....	55
Bilaga 2 – 55-personersöverenskommelsen.....	57
Bilaga 3 – Intervjuförfrågan	59
Bilaga 4 – Samtyckesblankett	60
Bilaga 5 – Respondenter	61
Bilaga 6 – Intervjuguide	62
Bilaga 7 – Kodning av avståndsvariabeln.....	65
Bilaga 8 – Kodning av variabler i regressionsanalyserna	67
Bilaga 9 – Regressionsanalys med interaktionseffekt.....	68

Förteckning över tabeller och diagram

Tabell 1 Mandatfördelning under 55-personersöverenskommelsen

Tabell 2 Analytiskt ramverk

Tabell 3 Ålderskategorier

Tabell 4 Avståndskategorier

Tabell 5 Sociala grupperns genomsnittliga voteringsnärvaro innan och under pandemin

Diagram 1 Jämförelse könsrepresentativitet vid voteringarna, riksdagsnivå

Diagram 2 Jämförelse könsrepresentativitet vid voteringarna, partigruppsnivå

Diagram 3 Jämförelse åldersrepresentativitet vid voteringarna

Diagram 4 Jämförelse geografisk representativitet vid voteringarna

Förkortningar

C Centerpartiet

KD Kristdemokraterna

L Liberalerna

M Moderaterna

MP Miljöpartiet de gröna

S Socialdemokraterna

SD Sverigedemokraterna

V Vänsterpartiet

1. Inledning

I mars 2020 fattade gruppledarna i Sveriges riksdag ett beslut som saknar historiskt motstycke i syfte att bemöta covid-19-pandemin – endast 55 av parlamentets 349 folkvalda ledamöter skulle framöver samlas för att stifta lagar å folkets vägnar. Det blev därigenom upp till partigrupperna i riksdagen att välja ut vilka ledamöter som skulle samlas under det dryga ett och ett halvt år den så kallade 55-personersöverenskommelsen kom att gälla (2021/22:RS6). Mycket lite är hittills känt om hur detta urval gjordes och vilka representativa konsekvenser det kom att få.

I parlamentariska demokratier representeras folket av ledamöter som röstas fram för att företräda folkets intressen i de lagstiftande församlingarna. Det demokratiska idealet är att ledamöterna så mycket som möjligt bör likna befolkningen i olika sociala hänseenden, exempelvis när det kommer till ålders- och könsmässig sammansättning och geografisk spridning. Detta kallas *deskriptiv representativitet*. Den deskriptiva representativiteten är viktig för demokratin eftersom den indikerar att alla sociala grupper i samhället har samma möjlighet att verka som folkvalda representanter (rättviseargumentet), och för att den påverkar hur väl olika sociala gruppers intressen företräds i parlamentet då ledamöter som själva tillhör en grupp är bäst lämpade att företräda gruppens intressen (intresseargumentet) (Phillips 1995, Hernes 1987, Wängnerud 2009). Ledamöternas sociala gruppstillhörigheter har alltså betydelse för hur väl befolkningen representeras. Men vad händer med den deskriptiva representativiteten under en kris när endast en bråkdel av de folkvalda ledamöterna kan delta i arbetet? Väljs vissa sociala grupper ut att delta i arbetet oftare än andra, eller bedöms det som viktigt att den deskriptiva representativiteten upprätthålls under krisen?

Under covid-19-pandemin kom beslutsfattningstillfällena – voteringarna – att förenas med potentiell livsfara. Nationella parlament världen över tvingades ta ställning till hur arbetssätten kunde anpassas för att undvika att ledamöter från hela landet behövde resa till parlamentet, samlas i samma lokal, och sedan resa tillbaka. Vissa parlament övergick till digitala eller ombudsvoteringar, exempelvis Spanien, Polen och Storbritannien. Andra införde kösystem, flyttade till rymligare lokaler, eller upphörde med voteringarna under en period. En vanlig lösning var också att som i Sverige reducera antalet ledamöter som deltog vid voteringarna, däribland Norge, Finland, Danmark, Australien, Kanada, Tyskland och Frankrike (2021/22:RS6, Grabowski 2020, Greene 2020).

Parlamentarisk deskriptiv representativitet är ett välutvecklat forskningsområde (exempelvis Karlsson 2018a, SCB 2020, Solevid och Wängnerud 2019, Wängnerud 2009). Något som däremot är mindre välutforskat är hur deskriptiv representativitet påverkas under en kris (O'Brien och Piscopo 2023). Om vissa sociala grupper i högre grad utestängs från arbetet

indikerar det enligt rättviseargumentet att grupperna har ojämlika möjligheter att utföra representationsuppdraget under en kris, något som enligt intresseargumentet riskerar leda till att gruppernas intressen företräds i lägre utsträckning än andras. En bibehållen deskriptiv representativitet blir därmed en demokratisk förutsättning för att befolkningen ska representeras på ett likvärdigt sätt. För framtida krishantering är det därför viktigt att studera och dra lärdomar från hur den deskriptiva representativiteten påverkats under tidigare kriser.

Tidigare forskning visar att den deskriptiva representativiteten ofta förändras under en kris. Det är vanligt att kvinnor underrepresenteras mer än i vanliga fall, exempelvis på grund av ett större omsorgsansvar än sina manliga kollegor och för att manligt ledarskap i många fall premieras under en kris (O'Brien och Piscopo 2023, Eagly och Karaun 2002). Så blev även fallet i många parlament under covid-19-pandemin (Palmieri och Childs 2020, Malloy 2020, Mills 2020). Därtill har konstaterats att ledamöter med minoritetgruppsursprung och ledamöter med lång resväg till parlamentet i vissa fall blev underrepresenterade under pandemin (Mills 2020, Malloy 2020).

Uppsatsen syftar till att bidra till detta framväxande forskningsfält, genom en fallstudie av representativiteten i Sveriges riksdag under covid-19-pandemin. Den deskriptiva representativiteten i Sveriges riksdag är vanligtvis god, åtminstone när det kommer till könsrepresentativitet och geografisk representativitet. De flesta partier värnar också detta (Esaiasson och Holmberg 1996: 42, Freidenvall 2016: 359–360, Wängnerud 2017: 212). Det gör det svenska fallet särskilt intressant att studera – hur prioriteras och förändras den deskriptiva representativiteten under en kris i ett parlament där den vanligtvis är god och högt prioriterad?

En flermetodologisk ansats tas i uppsatsen. Med hjälp av semistrukturerade intervjuer med centrala partiföreträdare från riksdagens åtta partigrupper undersöks hur partigrupperna valde ut vilka som skulle delta vid voteringarna under pandemin inom ramen för 55-personersöverenskommelsen. Genom intervjuerna besvaras även om den deskriptiva representativiteten beaktades av partigrupperna, samt om det kan härledas till en ambition att alla sociala grupper skulle ha jämlika förutsättningar att utföra representationsuppdraget under krisen (rättviseargumentet) och/eller en rädsla för vissa gruppers intressen skulle företrädas i lägre utsträckning om gruppen kom att underrepresenteras (intresseargumentet). Liknande studier saknas i den tidigare forskningen och uppsatsen kommer således bidra till att öka förståelse för huruvida deskriptiv representativitet är något som prioriteras under en kris.

Vidare kommer förändringarna i den deskriptiva representativiteten vid voteringarna även att studeras kvantitativt med hjälp av voteringsdata. Detta görs dels med deskriptiv statistik genom att jämföra andelen ledamöter av olika kön, ålder och från olika geografiska områden som deltog

vid voteringarna innan pandemin och under pandemin, i likhet med den tidigare forskningen (Malloy 2020, Mills 2020, Uberoi 2021). Därtill undersöks även förändringarna i olika sociala gruppers genomsnittliga voteringsnärvaro med hjälp av regressionsanalys, vilket inte gjorts i den tidigare forskningen. Sammantaget kommer det med hjälp av den kvantitativa analysen således vara möjligt att konstatera om några sociala grupper i högre grad uteslöts från beslutsfattandet under pandemin, samt om dessa skillnader är statistiskt signifikanta.

1.1 Syfte och frågeställning

Syftet är att bidra till att fördjupa förståelsen för huruvida deskriptiv representativitet prioriteras och förändras i nationella parlament när ett begränsat antal ledamöter deltar i arbetet under en kris. Detta undersöks genom att studera den deskriptiva representativiteten i Sveriges riksdag under covid-19-pandemin. Följande frågeställningar besvaras i uppsatsen:

1. Hur utsåg partigrupperna i Sveriges riksdag vilka ledamöter som skulle votera under covid-19-pandemin?
 - 1.1 Beaktades den deskriptiva representativiteten i voteringsgruppen och kan beaktandet härledas till rättviseargumentet och/eller intresseargumentet?
2. (Hur) förändrades den deskriptiva representativiteten vid voteringarna i Sveriges riksdag under covid-19-pandemin i förhållande till kön, ålder och geografi?

1.2 Disposition

Inledningsvis beskrivs deskriptiv representationsteori och tidigare forskning om deskriptiv representativitet under kriser. Därefter följer ett avsnitt som beskriver det svenska fallet, följt av metodavsnittet. I uppsatsens analys- och resultatdel besvaras sedan frågeställning 1 och 1.1 med hjälp av den kvalitativa datan, och frågeställning 2 med hjälp av den kvantitativa. I slutsatserna följer sedan en avslutande diskussion

2. Teori och tidigare forskning

Inledningsvis beskrivs deskriptiv representationsteori följt av en översikt om tidigare forskning om deskriptiv representation under kris. Avslutningsvis redovisas tidigare forskning om deskriptiv representation under pandemin.

2.1 Deskriptiv representativitet

En av de mest inflytelserika representationsteoretikerna, Hanna Pitkin, ger följande definition av representationsbegreppet som hon menar handlar om att närvarogöra något som inte är fysiskt närvarande:

representation means [...] *re-presentation*, a making present again [...] [R]epresentation, taken generally, means the making present *in some sense* of something which is nevertheless *not* present literally or in fact” (1967: 8-9, originalkursiveringar)

Deskriptiv representation handlar om att närvarogöra olika sociala grupper i parlamentet så att ledamöterna liknar befolkningen i olika sociala hänseende. Grundidén är att människor får olika åsikter och intressen beroende på vilka sociala grupper de tillhör, även om dessa intressen inte är helt homogena. Om representanterna tillhör samma sociala grupper som befolkningen kommer de därmed resonera på samma sätt som befolkningen och därför agera i folkets intresse. Till sociala grupper räknas de som på grund av gemensamma erfarenheter eller egenskaper ofta har gemensamma intressen eller åsikter, även om stor variation finns inom grupperna. Grupper som ofta lyfts fram som centrala är kön, ålder, yrkesgrupper, geografisk hemvist, minoritets- och religionsgrupperingar. Formella och informella mekanismer som syftar till att främja den deskriptiva representativiteten, såsom kvotering, kan härledas till logiken bakom deskriptiv representation (Pitkin 1967, Wängnerud 2009, 2017, Karlsson 2018a).

Enligt nutida deskriptiv representationsteori anses parlamentets sociala sammansättning viktig av två anledningar – dels för att det har ett egenvärde (rättviseargumentet), men även för att det anses påverka hur väl sociala gruppers intressen företräds i parlamentet (intresseargumentet) (Celis och Childs 2008, Karlsson 2014, Wängnerud 2009, Hernes 1987).

Rättviseargumentet grundar sig på att olika grupper i samhället har rätt att delta på lika villkor i politiken. Det gäller inte bara möjligheten att bli vald till politiska uppdrag men även att utföra uppdraget på jämlika grunder, exempelvis tilldelas politiska uppdrag. Dessa förutsättningar kan studeras med hjälp av att hur stor andel en social grupp utgör i parlament och jämföra dessa med andelen gruppen utgör i befolkningen som helhet. Om en grupp är underrepresenterad i parlamentet indikerar det att gruppen inte har jämlika möjligheter att väljas till politiska uppdrag och därmed inte samma möjligheter att påverka besluten som styr landet. Deskriptiv representativitet kan även studeras genom att göra samma jämförelser inom seniora positioner

(Hernes 1987, Phillips 1995, Wängnerud 2017, Karlsson 2014). Även om rättviseargumentet är sprunget ur den feministiska litteraturen (Hernes 1987) under en tid där kvinnor i många länder var kraftigt underrepresenterade i parlamenten kan argumentet göras gällande även för andra grupper som också har rätt till ett jämlikt politiskt deltagande.

Enligt *intresseargumentet* påverkar ledamöternas sociala grupptillhörigheter deras förmåga och benägenhet att företräda den egna gruppens intressen eftersom de delar många erfarenheter och perspektiv med gruppen i fråga. Ett parlament som socialt speglar befolkningen kommer således företräda gruppens intressen och likna befolkningen även åsiktsmässigt (Phillips 1995, Hernes 1987, Celis och Childs 2008, Karlsson 2014, Wängnerud 2009, Esaiasson och Holmberg 1996, Celis 2007). Perspektivet kallas ibland också närvarons politik, baserat på Anne Phillips (1995) bok med samma titel. Även detta argument kan ses som allmängiltigt för alla sociala grupper som delar vissa intressen och erfarenheter, särskilt där olika gruppers intressen står i konflikt med varandra. Intresseargumentets genomslag kan studeras på olika sätt, exempelvis genom att undersöka om politikens innehåll ändras i takt med att en social grupps närvaro i parlamentet ökar (Wängnerud 2009, Celis 2007, Phillips 1995), eller genom att undersöka i vilken utsträckning ledamöter ur olika sociala grupper säger sig agera för gruppens intressen (Esaiasson och Holmberg 1996).

Deskriptiv representativitet blir således demokratiskt betydelsefullt både utifrån ett rättviseperspektiv, och för hur väl sociala gruppers intressen företräds av parlamentet.

2.2 Tidigare forskning

2.2.1 Deskriptiv representativitet under kris

Kunskapen om hur den deskriptiva representativiteten förändras under en kris är under framväxt, främst genom den feministiska forskningen (O'Brien och Piscopo 2023).

Enligt *rättviseargumentet* blir det problematiskt om vissa grupper över- eller underrepresenteras under en kris eftersom det tyder på att det föreligger ojämlika möjligheter för ledamöterna att utföra sina politiska uppdrag. Den tidigare forskningen uppmärksammar att en kris kan blottlägga redan etablerade könsskillnader i parlamentet. Om det exempelvis råder obalans i vilka utskottsroller män och kvinnor har, eller fördelningen av seniora partiuppdrag kan det leda till en obalanserad arbetsbörda eller påverka vilka uppdrag ledamöter av olika kön tilldelas under en kris (O'Brien och Piscopo 2023). Därtill belyser forskningen att manligt ledarskap ofta premieras i kristid på grund av traditionella könsstrukturerna, vilket kan leda till att män överrepresenteras i olika politiska uppdrag under en kris. Detta riskerar i sin tur att befästa bilden av att män är mer lämpliga som företrädare för befolkningen och därmed långsiktigt negativt påverka den deskriptiva representativiteten även i normaltillstånd (Eagly och Karaun 2002,

O'Brien och Piscopo 2023). Vidare riskerar kvinnliga ledamöters ledarskap att dömas hårdare av väljarna vilket medför att ledarskapsuppdragen kan verka mindre attraktiva för kvinnor under en kris (O'Brien och Piscopo 2023). I vissa fall kan kvinnligt ledarskap däremot föredras under eller efter en kris, särskilt om krisen uppstått av manligt kodade företeelser såsom korruption. Därmed kan kriser utgöra ett möjlighetsfönster där kvinnors deskriptiva representation förbättras under eller efter krisen (Brulé 2023, Barnes och O'Brien 2018).

Den tidigare forskningen belyser också att olika sociala grupper kan påverkas olika av en kris (O'Brien och Piscopo 2023). En naturkatastrof kan exempelvis drabba socioekonomiskt utsatta områden hårt, där minoritetsgrupper ofta är överrepresenterade. Därtill kan kvinnor och män inom minoritetsgruppen i fråga påverkas på olika sätt. Krishantering i sig kan också förvärra situationen för de utsatta sociala grupperna, om ett köns- eller minoritetsperspektiv saknas (Luft 2016). I enlighet med *intresseargumentet* blir det därför viktigt att den deskriptiva representativiteten upprätthålls under en kris eftersom ledamöter ur den sociala gruppen i fråga är bättre lämpade att företräda gruppens intressen. Om en social grupp underrepresenteras riskerar därför gruppens intressen att företrädas i sämre utsträckning än andra grupper.

Sammanfattningsvis kan det konstateras att det är nödvändigt att värna den deskriptiva representativiteten under en kris, både utifrån rättviseargumentet och intresseargumentet.

2.2.2 Deskriptiv representativitet i nationella parlament under covid-19-pandemin

Forskning om nationella parlament och pandemin har främst fokuserat på relationen mellan den lagstiftande och exekutiva makten (exempelvis Siefken 2022, Helboe Pedersen och Borghetto 2021) och de förändrade arbetsättens grundlagsförenlighet (exempelvis Grabowski 2020, Chaplin 2020, Dahlqvist och Reichel 2021).

Ett fåtal bidrag har studerat deskriptiv representativitet i nationella parlament som införde ledamotsbegränsningar under pandemin. Några har undersökt ledamöternas jämlika förutsättningar att utföra representationsuppdraget under pandemin, i enlighet med rättviseargumentet. Detta har studerats kvalitativt (Palmieri och Childs 2020, Erikson och Josefsson kommande) och kvantitativt med deskriptiv statistik (Mills 2020, Malloy 2021, Uberoi 2021). Flera av dessa bidrag kopplar även samman en snedvriden deskriptiv representativitet med risken att de underrepresenterade gruppernas intressen företräds i lägre utsträckning än andra gruppernas intressen, i linje med intresseargumentet (Palmieri och Childs 2020, Mills 2020, Malloy 2020).

Palmieri och Childs (2020) konstaterar med hjälp av en undersökning av 110 parlaments krishantering, att de flesta saknade ett könsperspektiv. Som ett resultat uppstod ofta en

underrepresentation av kvinnor. Eftersom kvinnor, i linje med intresseargumentet, av författarna anses bättre företrädare för kvinnors intressen riskerar denna underrepresentation att leda till att gruppens intressen företräddes i sämre utsträckning under pandemin. De menar att underrepresentationen av kvinnor ökade då kriser ofta ställer krav på snabb beslutsfattningsförmåga, med följderna att endast den innersta kretsen deltar i beslutfattandet där oftast färre kvinnor ingår. De konstaterar även att många parlament tenderade att premierade manligt ledarskap under pandemin:

[I]n times of crisis, when gender equality is not an explicit criterion in establishing new practices/rules (e.g. chamber presence/quorums), the default response asserts men and male leadership as the norm and undervalues women's contribution to decision-making. (Ibid: 14)

I likhet med Eagly och Karaun (2002) och O'Brien och Piscopo (2023) befarar Palmieri och Childs (2020) att denna underrepresentation kan få allvarliga konsekvenser eftersom det riskera befästa bilden av att manligt ledarskap behövs under en kris och att män därför är bättre ledamöter.

Förändringar i den deskriptiva representativiteten har studerats med hjälp av deskriptiv statistik i Storbritannien, Kanada och Australiens parlament där ledamotsbegränsningar infördes (Uberoi 2021, Malloy 2020, Mills 2021). Uberoi (2021) konstaterar att deltagandemönstren för män och kvinnor i Storbritanniens underhus skilde sig åt när de fick välja om de skulle delta fysiskt eller inte. Ledamöternas restid till parlamentet tycks däremot inte förklara deltagandemönstren då ledamöter från regioner långt bort ofta deltog på plats, medan londonbor sällan gjorde det.¹ Det som tycks förklara mest av variationen är partitillhörighet, något Uberoi bland annat härleder till partiernas olika uppfattningar om hur pandemin borde hanteras. Uberoi konstaterar att det är svårt att avgöra vilken av gruppstillhörigheterna som är mest avgörande för hur ledamöterna valde att delta eftersom de är starkt korrelerade då vissa partier exempelvis är mansdominerade och vissa partier endast representerar vissa regioner. Det undersöks dock inte vidare, vilket kunnat göras med regressionsanalys.

Malloy (2020) och Mills (2020) finner att den deskriptiva representativiteten förändrades på liknande sätt i Kanada och Australien när antalet ledamöter på plats reducerades under pandemins inledning. Ledamöter med lång resväg till parlamentet och minoritetsgrupper blev mer underrepresenterade än vanligt. Även kvinnor blev mer underrepresenterade än vanligt. I Australiens underhus utgjorde kvinnor under pandemin cirka en femtedel av ledamöterna, jämfört med cirka en tredjedel normalt (Mills 2020). I Kanada utgjorde kvinnor under pandemin

¹ Alder nämns även som en relevant grupp att undersöka, men undersöks inte p.g.a. databrist

25 procent i representanthuset jämfört med de vanliga 29 procent, och 32 procent i senaten jämfört med de vanliga 46 procent.

Malloy (2020) lyfter att underrepresentationen av kvinnor kan vara en konsekvens av att kvinnorna i högre grad begränsades från fysisk närvaro på grund av att de hade ett större barnomsorgsansvar än ledamöterna av manligt kön. Precis som Palmieri och Childs (2020) problematiserar Malloy underrepresentationen och ser det som en indikation på att män och kvinnor inte hade samma möjligheter att utföra sina representationsuppdrag, i linje med rättviseargumentet. Vidare menar Mills (2020) och Malloy (2020) att olika perspektiv riskerar att gå förlorade när vissa grupper utesluts från arbetet under krisen, i linje med intresseargumentet.

Erikson och Josefsson (2022) menar i likhet med Palmieri och Childs (2020) att det är viktigt att alla ledamöter i ett parlament har samma möjligheter att utföra sitt representationsuppdrag, i linje med rättviseargumentet. Med sin feministiskt institutionella ansats menar de att parlamentets könsneutrala regler kan ha könade effekter, d.v.s. påverka män och kvinnor olika. Erikson och Josefsson (kommande) undersöker huruvida sådana effekter uppstod av riksdagens pandemihantering genom att studera ledamöternas upplevelser, bl.a. med en enkätundersökning. De konstaterar att ett könsperspektiv saknades i Sveriges riksdags pandemihantering. Trots detta finner de exempelvis att ledamöter av båda kön uppger att de arbetat hemifrån ungefär lika mycket. Den enda statistiskt signifikanta skillnaden som föreligger mellan könen är gällande rapporterad arbetstid där kvinnor (40%) i högre grad än män (25%) anger att de ägnade mer tid på sitt riksdagsledamotsuppdrag under pandemin. Detta skulle kunna indikera att kvinnor upplever att de fick jobba hårdare för att utföra sitt uppdrag, eller att kvinnor i högre grad hade utskottspositioner där arbetsbelastningen ökade under pandemin (ibid). Medan Erikson och Josefsson studerar ledamöternas upplevelser av hur mycket de var på plats i riksdagen under pandemin, konstaterar de att det inte studerats huruvida 55-personersöverenskommelsen medförde att den deskriptiva representativiteten förändrades.

Sammanfattningsvis kan det konstateras att det är relevant att undersöka förändringar i den deskriptiva representativiteten under en kris för att studera huruvida ojämlika förutsättningar att utföra det politiska uppdraget uppstod mellan grupper av ledamöter, i enlighet med rättviseargumentet. Ett fåtal sådana studier har gjorts. Därtill är det relevant att undersöka huruvida en underrepresentation av vissa grupper i parlamentet under en kris leder till att gruppens intressen företräds i lägre utsträckning, i enlighet med intresseargumentet. Inga sådana studier har gjorts, och kommer inte heller studeras i uppsatsen mer än huruvida det var en risk partigrupperna identifierade under 55-personersöverenskommelsen.

Uppsatsen bidrar till forskningsfältet genom att kvalitativt undersöka huruvida den deskriptiva representativiteten ansågs viktigt under pandemin i ett parlament där den vanligtvis är högt prioriterad, samt om detta kan härledas till en ambition att värna ledamöters jämlika arbetsvillkor under krisen (rättviseargumentet) och/eller en rädsla för att vissa intressen skulle underrepresenteras (intresseargumentet). Detta är ett perspektiv som saknas i den tidigare forskningen och bidrar till en djupare förståelse för huruvida deskriptiv representativitet prioriteras under en kris.

Därtill bidrar uppsatsen genom att kvantitativt studera hur den deskriptiva representativiteten förändrades i riksdagen under pandemin. Utöver att i likhet med tidigare forskning undersöka detta med deskriptiv statistik studeras förändringarna även genom regressionsanalyser. Detta gör den kvantitativa analysen mer robust och möjliggör slutsatsdragning om 55-personersöverenskommelsen påverkade voteringsnärvaron på signifikant olika sätt för olika grupper.

3. Det svenska fallet

I detta avsnitt beskrivs varför valet föll på att studera deskriptiv representativitet i Sveriges riksdag under pandemin samt ett urval krishanteringsåtgärder som vidtogs i riksdagen.

3.1 Val av fall

Då syftet med studien är att studera hur deskriptiv representativitet påverkas under en kris låg det nära till hands att studera detta i ett nationellt parlament under covid-19-pandemin, som på något sätt påverkade alla parlament. Därefter bedömdes det lämpligt att välja ett fall där antalet ledamöter reducerades, eftersom en sådan krishanteringsåtgärd medför en tydlig risk att skapa ojämlika förutsättningar för ledamöter att utföra sina uppdrag och tvingade beslutsfattare att ta ställning till dessa risker. Sådana åtgärder infördes i flera nationella parlament, däribland i Sverige, Norge och Tyskland (2021/22:RS6: 304).

Valet föll på Sverige av flera skäl. Dels tvingades partigrupperna genom 55-personersöverenskommelsen att aktivt välja ut vilka ledamöter som skulle delta i en aktivitet som vanligtvis involverar nästan alla ledamöter. Vidare pågick detta under cirka ett och ett halvt år vilket ger många observationer att basera den kvantitativa studien på. Riksdagen brukar dessutom räknas som ett ”könsmedvetet” parlament när det kommer till dess interna arbetsformer vilket gör det till ett särskilt intressant fall att studera när det kommer till ledamöternas jämlika arbetsvillkor (Erikson och Freidenvall 2021). Den deskriptiva representativiteten i Sveriges riksdag (se bilaga 1) är också god i jämförelse med många andra parlament, särskilt när det gäller könsrepresentativitet och geografisk representativitet (Wängnerud 2017: 320). Vidare prioriteras deskriptiv representativitet också högt av de flesta partier i Sveriges riksdag (Wängnerud 2017: 212, Esaiasson och Holmberg 1996: 42). Sammantaget gör detta Sverige till ett mest troligt-fall för att den deskriptiva representativiteten skulle beaktas och bibehållas under en kris. Slutligen bedömdes tillgången till voteringsdata och respondenter vara god, vilket bidrog till att valet föll på Sverige.

3.2 55-personersöverenskommelsen och andra pandemihanteringsåtgärder i Sveriges riksdag

En rad pandemihanteringsåtgärder vidtogs i riksdagen under pandemin. Riksdagen förväntades precis som övriga delar av samhället följa regeringens och Folkhälsomyndighetens råd och rekommendationer, vilket exempelvis omfattade undvika stora folksamlingar², stanna hemma

² Riksdagens verksamhet klassificeras inte som en allmän sammankomst och omfattades därför inte av de antalbegränsningar som periodvis gällde (2021/22:RS6)

vid sjukdomssymptom, undvika onödiga resor och kollektivtrafik, och att personer i riskgrupp skulle vidta extra försiktighetsåtgärder (2021/22:RS6: 204, 49, Folkhälsomyndigheten 2022).

I syfte att minska smittspridningen ingick gruppledarna för riksdagens åtta partigrupper den 16 mars 2020 en överenskommelse om att endast 55 av riksdagens 349 ledamöter skulle delta vid voteringarna (bilaga 2) (Sveriges riksdag 2020). Gruppledarna var även oroliga att många ledamöter skulle insjukna och inte kunna votera, vilket skulle omöjliggöra upprätthållande av de parlamentariska majoritetsförhållandena genom det då gällande informella kvittningssystemet.³ Platserna fördelas på ett sådant sätt att sammansättningen speglade valresultatet från 2018 (tabell 1). Överenskommelsen gällde inledningsvis i två veckor men kom att förlängas till och med den 14 september 2021, d.v.s. totalt cirka ett och ett halvt år. Alla ledamöter var fortfarande i tjänst och partigrupperna beslutade inför varje votering vilka ledamöter skulle votera för partiets räkning (2021/22:RS6: 39–42, 49–53).⁴

Tabell 1 – Mandatfördelning under 55-personersöverenskommelsen

Parti	Voterande ledamöter under 55-personersöverenskommelsen	Mandatfördelning efter valet 2018
Socialdemokraterna	16	100
Moderaterna	11	70
Sverigedemokraterna	10	62
Centerpartiet	5	31
Vänsterpartiet	4	28
Kristdemokraterna	3	22
Liberalerna	3	20
Miljöpartiet	3	16
Summa	55	349⁵

Källa: Sveriges riksdag 2020, 2021/22:RS6

Även utskottsarbetet anpassades på olika sätt över tid. Inledningsvis företogs de flesta utskottsmöten i ett s.k. ”allmänt utskott” där vilka ledamöter som helst kunde delta. Senare sammanträdde de flesta utskott digitalt med endast ordföranden på plats för att leda mötet.⁶ Till och från turades också utskotten om att sammanträda på plats (ibid 52-64, 366–367, 70-74) Anpassningen av utskottsarbetet innebar således att det varierade hur många ledamöter som behövde vara på plats, och att ledamöter från olika utskott eller med olika utskottsroller hade olika behov att vara på plats.

³ Kvittningssystemet är en informell överenskommelse där majoritets- och minoritetspartierna samarbetar för jämna ut voteringsnärvaron så att de parlamentariska majoritetsförhållandena upprätthålls även om en ledamot från en sida har förhinder att delta. Vid tiden för pandemin ingick samtliga partigrupper utom Sverigedemokraterna i kvittningssystemet (2021/22:RS6).

⁴ De två partilösa ledamöterna kunde delta vid voteringarna under vissa förutsättningar (2021/22:RS6).

⁵ En liberal och en vänsterpartist blev partilösa 2019 och satt kvar i riksdagen till 31 juli 2021 respektive mandatperioden ut (Sveriges riksdag 2022)

⁶ Undantaget konstitutionsutskottet, utrikesutskottet, försvarsutskottet och finansutskottet.

En intern riksdagskommitté fick 2020 i uppdrag att bland annat undersöka hur riksdagen uppfyllt sina statsrättsliga funktioner och hur ledamöternas förutsättningar att utföra sina uppdrag påverkats under pandemins första år, vilket bland annat undersöktes genom intervjuer och enkätundersökningar. Kommittén fann att de statsrättsliga funktionerna i stort kunde utföras på ett tillfredsställande sätt, och att en majoritet av ledamöterna tyckte att 55-personersriksdagen fungerade väl. Däremot uppmärksammar kommittén att 55-personersöverenskommelsen väcker ”spörsmål om huruvida ett begränsat antal voterande riksdagsledamöter kan anses vara en legitim representant för folket” (ibid 337). Mot bakgrund av att det saknas insyn i hur partigrupperna valde ut vilka som skulle votera uppmantrar kommittén att studera huruvida några ”representativa ’skevheter’” uppstod under pandemin – en fråga uppsatsen bidrar till att besvara (ibid 337–338).

4. Metod

I detta avsnitt beskrivs studiens utformning och metodologiska överväganden.

4.1 Forskningsdesign – en flermetodologisk fallstudie

För att besvara uppsatsens frågeställningar kombineras kvalitativ och kvantitativ metod. Frågeställning 1 och 1.1 besvaras kvalitativt genom semistrukturerade intervjuer med centrala partigruppens företrädare. Frågeställning 2 besvaras kvantitativt med hjälp av voteringsdata som analyseras genom deskriptiv statistik och regressionsanalys. Flermetodologiska studier används ofta för att nyansera och skapa en djupare förståelse för det empiriska bidraget (Watkins och Gioia 2015). Så är även ambitionen i denna uppsats.

Med flermetodsstudier följer en nackdel – de är tids- och utrymmeskrävande vilket riskerar inskränka på djupet i analysen. Detta upplevdes även i uppsatsprocessen. Initialt var ambitionen att även studera hur partigrupperna resonerade kring den substantiella representationen, d.v.s. riksdagens åsiktsmässiga likhet med befolkningen, och det personliga mandatet under pandemin. Data om detta insamlades därför även i intervjuerna. Men i analysstadiet stod det klart att det inte var möjligt att inom uppsatsens ramar nå tillfredställande analytiskt djup med en så bred ansats, varpå den kvalitativa undersökningen avgränsades till deskriptiv representativitet.

4.2 Kvalitativ metod

I denna sektion beskrivs utformningen av den kvalitativa studien som används för att besvara frågeställning 1. Hur utsåg partigrupperna i Sveriges riksdag vilka ledamöter som skulle votera under covid-19-pandemin? samt 1.1. Beaktade partigrupperna den deskriptiva representativiteten i voteringsgruppen och kan beaktandet härledas till rättviseargumentet och/eller intresseargumentet?

4.2.1 Materialinsamling

Val av kvalitativ metod

Intervjuer bedömdes vara den bäst lämpade kvalitativa datainsamlingsmetoden då de möjliggör för respondenterna att utveckla resonemang och överväganden. Vidare är intervjuer passande för att studera områden där det finns begränsad tidigare kunskap då de genom möjligheten att ställa följdfrågor ger utrymme för att upptäcka oväntade aspekter av fenomenet som undersöks (Aberbach och Rockman 2002: 674, Kapiszewski 2015: 190). Intervjuerna kan beaktas som elitintervjuer då respondenterna är riksdagspolitiker som dessutom har centrala funktioner inom

respektive partigrupper (Björnehed 2012: 64, Harvey 2011: 432). Med detta följer ett antal särskilda metodologiska avvägningar, som redovisas i avsnittet.

Urval och rekrytering av respondenter

Det var avgörande att identifiera respondenter som hade insyn i partigruppernas tillämpning av 55-personersöverenskommelsen, d.v.s. hade en god centralitet (Esaiasson et. al. 2012: 258). Ett strategiskt urval tillämpades för att rekrytera en central företrädare från samtliga åtta partigrupper (Kapiszewski et. al. 2015: 212–213, Aberbach och Rockman 2002: 673).

Då 55-personersöverenskommelsen ingicks av partiernas gruppledare, och det också är de som leder arbetet i partigrupperna, identifierades de tidigt som personer av god centralitet. Så gjordes även vice gruppledare och kvittningspersoner.⁷ Totalt tillfrågades femton personer via e-post (bilaga 3). Detta resulterade i åtta respondenter, varav minst sex varit gruppledare eller vice gruppledare under pandemin (bilaga 5). En respondent rekryterades efter hänvisning från partigruppens kvittningsperson, då dennes insyn i frågan bedömdes vara god. En annan respondent valde att vara anonym men även hen hade god centralitet. Respondenternas centralitet bedöms därför god och med varandra jämförbara.

Det visade sig problemfritt att rekrytera respondenter från sex partigrupper, men svårare från två partigrupper. Det är därför viktigt att utesluta att det föreligger något systematiskt urvalsfel, d.v.s. om de tillfrågade som inte medverkade hade någon gemensam anledning till detta (Björnehed 2012: 68, Kapiszewski et. al. 2015: 218–219). I detta fall kanske partigruppernas tillämpning av 55-personersöverenskommelsen resulterat i missnöje eller mindre fördelaktiga utfall. Men ett sådant urvalsfel anses i efterhand föga troligt då respondenterna som i slutändan medverkade gjorde så gladeligen och inte lämnade svar som drastiskt skiljde sig från övriga partigrupper. Den gemensamma nämnare var mer sannolikt att båda partigrupperna ingick i regeringsförhandlingarna som pågick vid tiden för intervjuerna, där flera av de tillfrågade respondenterna intog ministerposter.

Analytiskt ramverk

För att besvara de kvalitativa frågeställningarna framtog ett analytiskt ramverk med fyra urvalsprinciper partigrupperna på olika sätt använde sig av för att sätta samman voteringsgruppen (tabell 2). Ramverket framtog abduktivt, d.v.s. genom en ”växelverkan mellan tidigare teori och det (ny)insamlade intervjumaterialet” (Esaiasson et. al. 2012: 276), då två principer framtog deduktivt och två framtog induktivt. Med hjälp av dessa urvalsprinciper blir det möjligt att beskriva hur partigrupperna valde ut vilka ledamöter som skulle votera, om de beaktade den deskriptiva representativiteten och i så fall om det kan härledas till

⁷ Ledamöter som vanligtvis hanterar partigruppens voteringsnärvaro under det normalt gällande informella kvittningssystemet.

rättviseargumentet och/eller intresseargumentet. Ramverket används både för att generera intervjufrågor och för att systematisera analysen av det insamlade materialet.

Den *deskriptiva representativitetsprincipen* framtogs deduktivt, d.v.s. innan den empiriska undersökningen genomfördes. Urvalsprincipen operationaliserades med hjälp av det teoretiska ramverket för att identifiera olika sätt som beaktande av den deskriptiva representativiteten kunde tänkas ta sig uttryck i praktiken. Även rättvise- och intresseargumenten operationaliserades för att kunna avgöra om partigruppernas eventuella beaktande av den deskriptiva representativiteten kunde härledas till dessa. I denna urvalsprincip verkar det analytiska ramverket därför som en brygga mellan det teoretiska ramverket och empirin.

Smittskyddsprincipen togs också fram deduktivt, med hjälp av kunskap som anskaffats om 55-personersöverenskommelsen innan intervjuerna. Då ett mål med överenskommelsen var att minska smittspridningen och resorna till riksdagen ansågs det troligt att detta vägdes in i urvalet.

Slutligen identifierades även två urvalsprinciper induktivt, d.v.s. med hjälp av det insamlade empiriska materialet. Dessa principer föranledde således inga frågor i intervjuguiden utan identifierades som gemensamma mönster i respondenternas svar på andra frågor. Dessa kallas framgent *ärendepincipen* som innefattar att partigrupperna utgick från vilka ledamöter som behövde vara på plats i andra ärenden när de satte samman sina voteringsgrupper, respektive *partiledningsprincipen* som innefattar att partigruppsledningarna i vissa partigrupper ansågs ha ett särskilt ansvar att vara på plats.

För uppsatsens validitet är det viktigt att det med hjälp av det analytiska ramverket och dess empiriska indikatorer är möjligt att fånga huruvida partigrupperna beaktade den deskriptiva representativiteten under pandemin (Kapiszewski et. al. 2015: 230). För detta är det avgörande med god ”överensstämmelse mellan vår teoretiska definition och vår operationella indikator” (Esaiasson et. al. 2012: 56). Då operationaliseringen av den deskriptiva representativitetsprincipen är nära kopplad till det teoretiska ramverket och denna operationalisering använts för att generera intervjufrågor bedöms denna överensstämmelse vara god. Likaså förhöjer det abduktiva förhållningssättet validiteten, då det blir möjligt att identifiera empiriska fenomen som redan innan undersökningen identifierats som relevanta men även sådant som senare framträder i det empiriska materialet och är centralt för att besvara frågeställningarna (ibid 276, 217). Sammantaget bedöms därför möjligheterna att fånga relevanta empiriska fenomen med hjälp av det analytiska ramverket som goda.

Tabell 2 – Analytiskt ramverk

Urvalsprincip	Empiriska indikatorer	Exempel intervjufrågor
Deskriptiva representativets-principen	<p>Ledamöter valdes ut att votera i syfte att upprätthålla den deskriptiva representativiteten i voteringsgruppen (aktivt beaktande).</p> <p>Ledamöter valdes ut att votera baserat på sina sociala grupptillhörigheter, genom tidigare upparbetade rutiner för hur ledamöter väljs till olika uppdrag (aktivt beaktande).</p> <p>Den deskriptiva representativiteten i voteringsgruppen bevakades och skulle ha åtgärdats om stora skevheter uppstod (passivt beaktande).</p> <p><i>Rättviseargumentet</i> Deskriptiv representativitet vid voteringarna ansågs sammankopplas med olika sociala gruppers jämlika möjligheter att utöva sina politiska uppdrag. God representativitet är en självklarhet att eftersträva. Över- eller underrepresentation av vissa grupper vore orättvist, och/eller riskerar sända felaktiga budskap om vilka sociala grupper som lämpar sig bättre eller sämre som representanter under en kris.</p> <p><i>Intresseargumentet</i> Deskriptiv representativitet vid voteringarna ansågs påverka hur väl olika sociala gruppers intressen företrädde under krisen. Underrepresentation av en socialgrupp riskerar leda till att perspektiv går förlorade och/eller underrepresentation av gruppens intressen.</p>	<p>Hade ni någon tanke om att upprätthålla en könsbalans i er voteringsgrupp?</p> <p>Skulle du säga att det spelade någon roll vilka som var med vid voteringarna? Skulle det haft någon betydelse om det var 90% kvinnor, eller 90% stockholmare?</p>
Smittskydds-principen	<p>Huruvida ledamöterna kunde ta sig till riksdagen på ett smittskyddssäkert sätt och förhålla sig till de råd och rekommendationer som förelåg vägdes in när voteringsgruppen sattes samman. Detta inkluderar att undvika långa resor, bruk av kollektivtrafiken samt vidtagande av extra försiktighet för ledamöter som ingick i riskgrupp.</p>	<p>Hur såg ni på deltagande av ledamöter som omfattades av olika smittskyddsråd och/eller rekommendationer?</p>
Ärendeprincipen	<p>Huruvida ledamöter behövde vara på plats i ett annat ärende vägdes in när voteringsgruppen sattes samman. Detta inkluderar exempelvis att leda eller delta vid ett utskottssammanträde eller en debatt.</p>	<p>Urvalsprincipen togs fram induktivt och föranledde inga intervjufrågor.</p>
Partilednings-principen	<p>Ledamöter som fått särskilda partiuppdrag, såsom gruppledare, partiledare/språkrör, kvittningsperson, utskottsordförande, ansågs ha ett särskilt ansvar att vara på plats, vilket vägdes in när voteringsgruppen sattes samman.</p>	<p>Urvalsprincipen togs fram induktivt och föranledde inga intervjufrågor.</p>

Genomförande av intervjuerna

När det gäller elitintervjuer rekommenderas ofta ett semistrukturerat upplägg med många öppna frågor då elitaktörer anses mer benägna att utveckla sina resonemang när de inte begränsas (Aberbach och Rockman 2002: 674, Björnehed 2012: 76). Detta format anses förbättra intervjuens kvalitet men är tidskrävande. Då det kan vara svårt att få tillgång till elitrespondenter om för mycket tid tas i anspråk (Harvey 2011: 434) föll valet på en kombination av öppna och direkta frågor. Respondenterna gavs således utrymme att med egna ord förklara ("Kan du berätta om hur ni satte samman er voteringsgrupp?") samt svara på mer specifika frågor ("Hade ni någon tanke om att upprätthålla en åldersbalans i er voteringsgrupp?"). En intervjuguide framtogs som stöd i genomförandet (bilaga 6).

Det semistrukturerade förhållningssättet medförde att formuleringar, ordningsföljd och ibland även frågor varierade. Detta förbättrar möjligheterna till mer utvecklade resonemang, vilket stärker validiteten. En svaghet är däremot att reliabiliteten kan ifrågasättas, d.v.s. huruvida samma resultat nåtts om någon annan genomfört undersökningen med samma analytiska ramverk och intervjuguide (Esaiasson et. al. 2012: 63–64, Kapiszewski et. al. 2015: 230). Så är fallet även för denna uppsats. Variationen i intervjuerna bör dock inte överdrivas då samtliga teman berördes under alla intervjuer och det var möjligt att skapa en god bild av hur partigrupperna tillämpat 55-personersöverenskommelsen. Bedömningen är därför att resultatet skulle kunna reproduceras med samma analytiska ramverk och intervjuguide, även om svaren inte nödvändigtvis blir identiska.

Respondenterna fick välja hur de ville genomföra intervjun, med resultatet att hälften genomfördes på plats och övriga via en videomötestjänst eller telefon. Inga kvalitetsskillnader har identifierats mellan intervjuemetoderna. Intervjuerna transkriberades direkt efteråt med hjälp av en ljudupptagning som togs med respondenternas medgivande. Detta stärker reliabiliteten då slumpmässiga fel annars kan introduceras i bearbetningen av materialet.

4.2.2. Den kvalitativa analysen

Transkriberingarna lästes inledningsvis flera gånger, varefter en kort sammanfattning gjordes av varje intervju. I detta steg utkristalliserades de induktivt framtagna urvalsprinciperna (ärendeprincipen och partiledningsprincipen) och tillfördes det analytiska ramverket. Därefter lästes transkriberingarna igen och relevanta citat och stycken identifierades med hjälp av det analytiska ramverket. Därefter lyftes dessa till ett separat dokument där likheter och skillnader mellan partigrupperna analyserades.

I uppsatsen tas den positivistiska ansatsen att det finns en sanning och att uppgiften är att komma så nära den som möjligt. Validiteten, d.v.s. "att vi mäter det vi påstår att vi mäter" (Esaiasson

et. al. 2012: 57) vilar i detta fall på hur nära vi lyckas fånga hur partigrupperna valde ut vilka som skulle votera, huruvida de beaktade den deskriptiva representativiteten och varför. Ett antal aspekter skulle därför kunna utmana den kvalitativa undersökningens validitet.

För det första är det möjligt att respondenterna vill undvika att berätta sanningen, d.v.s. att de är tendensiösa (ibid 285). Då gruppledarna var ansvariga för uppkomsten och tillämpningen av 55-personersöverenskommelsen kan så vara fallet. Respondenterna erbjöds därför anonymitet eftersom de förmodligen då skulle vara mer benägna att berätta mindre fördelaktig information (bilaga 4). En respondent ville nyttja denna möjlighet, varpå svaren anonymiserats. Många respondenter var också öppna med saker som i deras mening var tillkortakommanden vilket talar emot en sådan tendensiositet. Men det går inte med säkerhet att veta om respondenternas återgivelser var sanningsenliga.

För det andra spelar samtidigheten in, d.v.s. hur lång tid som förlöpt sedan händelsen som undersöks (ibid 284–285). Då intervjuerna företogs ca två och ett halvt år efter införandet av 55-personersöverenskommelsens hände det ett antal gånger att respondenterna inte kom ihåg saker. Men respondenterna var öppna med när detta skedde, vilket stärker tillförlitligheten bland övriga svar. Det är också möjligt att respondenternas minnesbild förvrängts eller förskönats med tiden, vilket är svårare att upptäcka.

För det tredje kan validiteten påverkas av intervjuareffekten, d.v.s. att jag som intervjuledare påverkar respondenternas svar. Detta hanterades genom att undvika att lägga värdering i frågeformuleringarna. Min positionalitet, d.v.s. respondenternas uppfattning av mig och mina egenskaper, kan också ha påverkat svaren (Kaposzewski et. al. 2015: 203). Då intervjuämnet inte var personligt eller kulturella diskrepanser förelåg bedöms min positionalitet haft liten inverkan på respondenternas svar. Jag var vid intervjuerna tjänstledig från Riksdagsförvaltningen. Detta hade möjligen en positiv inverkan i respondentrekryteringen men troligen liten effekt på svaren då jag inte arbetat med respondenterna.

Sammanfattningsvis kan sägas att materialet inte bör betraktas som objektiva återgivelser av det empiriska fenomenet, men att åtgärder vidtagits för att uppnå så god sanningsenlighet som möjligt.

4.3 Kvantitativ metod

Vi går nu över till utformningen av uppsatsens kvantitativa undersökning som används för att besvara frågeställning 2. (Hur) förändrades den deskriptiva representativiteten vid voteringarna i Sveriges riksdag under covid-19-pandemin i förhållande till kön, ålder och geografi?

Vanligtvis undersöks ett parlaments deskriptiva representativitet genom att jämföra andelen ledamöter ur en social grupp med hur stor andel gruppen utgör av befolkningen. Då uppsatsen syftar till att undersöka hur den deskriptiva representativiteten förändrades under pandemin jämförs istället andelen ledamöter som tillhörde en social grupp vid voteringarna innan pandemin med hur stor andel gruppen utgjorde vid voteringarna under pandemin. De sociala grupper som undersöks är kön, ålder och valkretsar. Förändringarna i den deskriptiva representativiteten studeras med hjälp av deskriptiv statistik och regressionsanalys.

4.3.1 Material – skapandet av voteringsdataset

Det kvantitativa materialet utgjordes av voteringsdata. Efter varje votering sammanställs data över hur ledamöterna voterade, där även ledamöternas partitillhörighet, kön, födelseår och valkrets framgår. Voteringsdatan är det enda sättet det går att identifiera vilka ledamöter som deltog på plats under 55-personersriksdagen. Voteringsdatan finns tillgänglig på riksdagens hemsida (Sveriges riksdag 2022) och användes för att skapa ett dataset i statistikprogrammet Stata.

Jämförelseperioder

Det var nödvändigt att avgöra vilka tidsperioder den deskriptiva representativiteten skulle jämföras mellan. Pandemin inföll under en och samma mandatperiod (2018–2022) vilket underlättar jämförelsen då ledamöterna som valdes 2018 generellt även tjänstgjorde under pandemin. Period 1 omfattar därför voteringar som ägde rum under mandatperioden innan 55-personersöverenskommelsen började gälla, d.v.s. 25 september 2018–15 mars 2020. Period 2 omfattar voteringar då 55-personersöverenskommelsen gällde, d.v.s. 16 mars 2020–14 september 2021.⁸

Beroende variabel - voteringsnärvaro

Beslut i riksdagen fattas när ledamöterna genom votering eller acklamation (d.v.s. med enhällighet utan omröstning) tar ställning till det förslag som ansvarigt utskott presenterat i ett s.k. betänkande. Voteringsdatan inkluderar endast beslut som fattats genom votering. Antal betänkanden vid varje voteringstillfälle varierar, likaså hur många voteringspunkter kammaren måste rösta om i varje betänkande (Sveriges riksdag 2022).

Då det som är av intresse i uppsatsen är i vilken utsträckning ledamöter ur olika sociala grupper valdes ut att votera omkodades datan så en observation utgörs av huruvida en ledamot varit

⁸ Vid en votering under period 2 frångicks 55-personersöverenskommelsen det enligt regeringsformen krävdes ett visst antal ledamöter för att fatta beslut i ärendet (2021/22:RS6: 38). Voteringen droppades från datasetet.

närvarande eller frånvarande under en dag.⁹ När voteringsdatan laddades ned utgjordes en observation av huruvida en ledamot röstat ”ja”, ”nej”, ”avstår” eller varit frånvarande vid en specifik voteringspunkt. Hade omkodningen inte gjorts hade datan exempelvis kunnat indikera att en ledamot varit närvarande 30 gånger (ett voteringsstillfälle, 15 betänkanden á två voteringspunkter) medan en annan varit närvarande en gång (ett voteringsstillfälle, ett betänkande á en voteringspunkt), trots att båda ledamöter valts ut till ett voteringsstillfälle. Det hade lett till en missvisande analys.

Datasetet innehåller totalt 45 799 observationer. Totalt ingår 419 ledamöter i datasetet. Det betyder att 70 av riksdagens 349 ledamöter under period 1 eller 2 lämnade sina uppdrag, exempelvis på grund av föräldraledighet eller sjukskrivning. Hen ersätts då av en ledamot från samma valkrets men inte nödvändigtvis samma kön eller ålder, vilket kan ha påverkat riksdagens sociala sammansättning som helhet. Hade alla ersättningar ägt rum i skiftet mellan period 1 och 2 hade det varit problematiskt eftersom den sociala sammansättningen som helhet troligen varit lite annorlunda mellan perioderna. Men ersättningarna skedde löpande, och då syftet med uppsatsen är att studera om sociala grupper i olika grad valdes ut att votera under pandemin bedöms denna eventuella variation mindre betydelsefull för att på gruppnivå kunna dra slutsatser om förändringar i voteringsnärvaron.

Oberoende variabler - sociala grupptillhörigheter

Den deskriptiva representativiteten studeras med hjälp av tre av ledamöternas sociala grupptillhörigheter; kön, ålder och valkrets. Denna begränsning görs då datan var lättillgänglig, dessa grupper ofta undersöks när det kommer till deskriptiv representativitet, och vanligtvis prioriteras av partigrupperna (Freidenvall 2016, Solevid och Wängnerud 2019). Det hade även varit relevant att undersöka eventuella representativitetsförändringar för ledamöter av utländsk härkomst, men det var inte möjligt på grund av databrist. Det hade även varit önskvärt att kontrollera för ledamöternas utskottstillhörighet och utskottsroll då detta troligen påverkade hur ofta de behövde vara på plats. Men det hade krävt omfattande manuell kodning vilket inte var möjligt inom uppsatsens tidsramar.

Kön

En binär variabel skapades för könstillhörighet. Datasetet inkluderar 204 kvinnor och 215 män.

Ålder

En intervallskalad variabel med fyra olika ålderskategorier skapades, d.v.s. där värdena kan rangordnas och skillnaden mellan kategorierna är känt (Österman och Folke 2020: 7).

⁹ Vid ett antal tillfällen var det inte samma ledamöter som deltog under samtliga voteringar den dagen. Dessa 269 observationer droppades.

Ålderskategorierna baserades på de åldersspann som vanligtvis används när riksdagens åldersrepresentativitet studeras för att förenkla jämförelser med tidigare forskning (exempelvis Solevid och Wängnerud 2019, SCB 2020).

Ledamöternas ålder 2018 räknades ut baserat på födelseår. Åldern hölls konstant över tid för att möjliggöra jämförelser mellan period 1 och 2. Detta innebar att en ledamot som 2018 var 30 år, i datasetet även 2021 var 30 år. Hade åldern inte hållits konstant skulle resultatet visa att yngre ledamöter blev underrepresenterade under pandemin, när det egentligen var ett resultat av att ledamöterna naturligt nog blivit äldre. Konstanthållandet innebär å andra sidan att vissa ledamöter i praktiken borde bytt ålderskategori. Det enda fall där ett sådant ålderskategori-byte bedöms få konsekvenser för huruvida ledamoten blev utvald att votera är för den övre ålderskategorin då äldre (främst 70+) omfattades av särskilda rekommendationer under pandemin (Folkhälsomyndigheten 2022). Det var därför nödvändigt att säkerställa att ledamöter som var eller blev 70+ under pandemin inkluderades i den övre ålderskategorin under båda perioderna, varpå åldersspannet för gruppen sattes till 65 år och äldre.

Tabell 3 – Ålderskategorier

Ålderskategori	Ålder (antal ledamöter)
1	18–29 (39)
2	30–49 (230)
3	50–64 (138)
4	65+ (13)

Avstånd

Den geografiska representativiteten studeras genom att jämföra närvaron för ledamöter som representerar valkretsar i Stockholm, nära Stockholm och mer avlägset Stockholm.¹⁰ Därmed blir det möjligt att se om det uppstod en snedvriden geografisk representativitet i form av en huvudstadscentrering under pandemin. Det är också förändringar i den geografiska representativiteten studerats i den tidigare forskningen under pandemin (Malloy 2020, Mills 2020, Uberoi 2021).

En kategorisk variabel skapades där de 29 valkretsarna delades in i tre avståndskategorier, baserat på restid med bil från valkretsens huvudort. Då det är okänt vilka färdmedel ledamöterna använde till riksdagen eller exakt var de bor är detta inte något exakt mått för hur långt tid det tog för ledamöterna att ta sig till riksdagen. Indelningen bedöms dock som det bästa tillgängliga sättet att undersöka om ledamöter med längre resvägar fortfarande reste till riksdagen under

¹⁰ Ledamöterna har oftast en koppling till de valkretsar de representerar, även om det inte är något krav (se bilaga 1).

pandemin, eller om de stockholmsbaserade ledamöterna kom att utgöra en majoritet av de voterande. Detta beskrivs mer utförligt i bilaga 7.

Tabell 4 - Avståndskategorier

Avståndskategori	Restid med bil från valkretsens huvudort	Antal valkretsar (antal ledamöter)
Stockholm	0	2 (101)
Nära Stockholm	<2 timmar	3 (43)
Avlägset Stockholm	>2 timmar	24 (275)

4.3.2 Den kvantitativa analysen

Förändringarna i den deskriptiva representativiteten vid voteringarna undersöks genom deskriptiv statistik och regressionsanalys. Voteringsnärvaron studeras därmed på två olika sätt.

Deskriptiv statistik

Precis som i den tidigare forskningen (Malloy 2020, Mills 2020, Uberoi 2021) studeras förändringar i den deskriptiva representativiteten med hjälp av deskriptiv statistik genom att jämföra hur stor andel av de voterande ledamöterna som tillhörde de olika sociala grupperna innan respektive under pandemin.

Men den deskriptiva statistiken fångar både in hur stor andel en social grupp utgjorde i riksdagen som helhet och gruppens genomsnittliga voteringsnärvaro under det informella kvittningssystemet (period 1), respektive under 55-personersöverenskommelsen (period 2). Därmed fångas även eventuella ändringar av hela riksdagens köns- och åldersmässiga sammansättning som konsekvens av ersättandet av de 70 ledamöterna. Deskriptiv statistik är således en pedagogisk metod för att illustrera proportionen av olika grupper vid voteringarna men är inte det mest renodlade sättet att studera hur ofta ledamöterna valdes ut att votera under pandemin. För det lämpar sig regressionsanalys bättre.

Regressionsanalys

Förändringarna i den deskriptiva representativiteten under pandemin har inte studerats med regressionsanalys i den tidigare forskningen.

Genom att undersöka sambandet mellan de oberoende och den beroende variabeln period 1 respektive period 2 fångar regressionsanalyserna den genomsnittliga voteringsnärvaron ledamöter av olika grupptillhörigheter. Det blir således möjligt att undersöka gruppernas genomsnittliga voteringsnärvaro signifikant skilde sig åt under respektive period.

Oavsett hur stor del en grupp utgör i riksdagen som helhet bör grupperna ha ungefär samma genomsnittlig voteringsnärvaro innan pandemin, eftersom voteringarna är något alla ledamöter

väntas delta i såvida de inte har giltiga skäl till frånvaro såsom sjukdom, vård av barn eller arbetsresa. Sådan frånvaro hanterades genom kvittningssystemet. En signifikant skillnad i genomsnittlig voteringsnärvaro period 1 indikerar att ledamöter av olika grupper var frånvarande i olika grad innan pandemin.

Men frågan är om tillämpningen av 55-personersöverenskommelsen ledde till att olika gruppers genomsnittliga voteringsnärvaro under period 2 kom att signifikant skilja sig åt. Det skulle tyda på att ledamöter ur olika grupper på ett icke-slumpmässigt sätt valdes ut att votera i olika grad och skulle exempelvis kunna röra sig om att äldre i högre grad uteslöts från voteringarna för att de var i riskgrupp, eller att män i högre grad valdes till votering för att en preferens för manligt ledarskap uppstod under krisen.

Även om det inte uppstod någon signifikant skillnad mellan olika gruppers genomsnittliga voteringsnärvaro period 2 är det möjligt att gruppernas genomsnittliga voteringsnärvaro *förändrades* på signifikant olika sätt mellan period 1 och 2. Detta undersöks genom en regressionsanalys med interaktionseffekt, där de oberoende variablerna interageras med en dummyvariabel för 55-personersöverenskommelsen. En signifikant interaktionskoefficient indikerar att 55-personersöverenskommelsen tillämpades så att det förändrade voteringsnärvaron på olika sätt för olika grupper, och att dessa skillnader troligtvis inte uppstod slumpmässigt.

Båda dessa resultat, d.v.s. en signifikant skillnad mellan olika gruppers genomsnittliga voteringsnärvaro period 2 (regressionsanalys) och en signifikant skillnad i hur gruppernas genomsnittliga voteringsnärvaro förändrades (regressionsanalys med interaktionseffekt), tyder på att ojämlika förutsättningar att utföra det politiska uppdraget uppstod under pandemin – vilket anses problematiskt ur rättviseargumentet.

Sambanden undersöks både med och utan kontrollvariabler (d.v.s. övriga grupptillhörigheter), för att utesluta att eventuella signifikanta samband uppstod på grund av att korrelation av vissa sociala grupptillhörigheter är vanligare än andra.

5. Analys och resultat

I följande avsnitt presenteras analysen och resultaten från den kvalitativa studien, följt av den kvantitativa. Avsnittet indelat i tre sektioner där en av uppsatsens frågeställningar besvaras i respektive sektion.

5.1 Hur utsåg partigrupperna i Sveriges riksdag vilka ledamöter som skulle votera under covid-19-pandemin?

Det var upp till respektive partigrupp att utse vilka som skulle votera för partiets räkning inom ramen för 55-personersöverenskommelsen. Det framgår tydligt att voteringsuppdraget inte var odelat attraktivt. Samtliga respondenter berättar att medan vissa ledamöter gärna valdes ut till voteringsstjänstgöring delvis för att det innebar en möjlighet att delta i debatter eller utskottssammanträden, var det många som gärna avstod på grund av oro att bli smittad eller smitta andra, eller på grund av att det kändes meningslöst att färdas till Stockholm bara för att votera. Som en respondent uttryckte det: ”Vi fick ju ingen bonus för att vi drog till Stockholm, det var ju bara Guds straff [...] Kärnan i demokratin, det är ju votingarna för det är där vi fattar beslut om både lagar, budget och regering. Men i praktiken är det ju jättråkigt.” (R1)

Under intervjuerna ombads respondenterna att fritt beskriva hur partigrupperna utsåg vilka som skulle votera under pandemin. Det analytiska ramverket med sina fyra urvalsprinciper används som stöd i analysen. Syftet är att belysa likheter och skillnader mellan hur partigrupperna valde ut vilka ledamöter som skulle votera och balansen mellan olika urvalsprinciper.

Tydliga likheter framträder i respondenternas redogörelser. Ingen berättar att partigruppen beaktade den deskriptiva representativitetsprincipen när de fritt beskriver hur de valde ut voteringsgruppen. Samtliga respondenter berättar hur de på något sätt beaktade smittskyddsprincipen, d.v.s. smittsäkra transportsätt och framförallt att ledamöter i riskgrupp inte skulle tvingas ta sig till Riksdagshuset. Inte heller skulle fler ledamöter än nödvändigt befinna sig i riksdagshuset. Ärendepriocipen, d.v.s. huruvida ledamöterna hade andra skäl till att vara på plats, beaktades också av samtliga partigrupper. Även skillnader framträder. Ett fåtal partigrupper tillämpade partiledningsprincipen, d.v.s. att de med förtroendeuppdrag inom partigruppen skulle vara på plats. Därtill råder variation i balansen mellan urvalsprinciperna.

Partiledningsprincipen – en grund i voteringsgruppen

Vi börjar med de respondenter som berättar att hela, eller grunden av, voteringsgruppen utgjordes av partigrupsledningen exempelvis partiledare/språkrör, gruppleadare och utskottsordföranden. För två partigrupper (R3, R4) gällde detta hela perioden men för den tredje endast i några veckor (R6). Det motiveras på ett samstämmigt sätt av respondenterna, nämligen

att de personer som fått partiförtroendeuppdrag ansågs ha ett större ansvar gentemot de andra ledamöterna och därför kunde väntas bära mer av risken så länge de själva inte var i riskgrupp.

Om inte gruppledningen är på plats är det kanske svårt att ringa runt till folk hemifrån och beordra dem att de ska komma in, om man ska redogöra för det lite skämtsamt. (R4)

De första veckorna [...] körde vi nästan fullt ut med vår gruppstyrelse [...] Då tyckte vi att de som hade ett ledande uppdrag för sina respektive utskott också fick ta ett större ansvar. För det fanns ju en oro bland ledamöterna att resa. (R6)

För R3:s partigrupp, som är en av de mindre partigrupperna, räckte det oftast med partiledningen i voteringsgruppen. Därmed hade partigruppen till skillnad från övriga partigrupper en relativt fast voteringsgrupp under pandemin. R4:s partigrupp behövde dock fylla på med ytterligare ledamöter, vilket de gjorde enligt ärende- och smittskyddsprincipen och beskrivs vidare nedan. Även om många respondenter uttryckte att balansen mellan olika urvalsprinciper skiftade över tid var det bara R6 som beskrev att partigruppen helt ändrade urvalsmetod under pandemins gång. Partigruppen övergav nämligen partiledningsprincipen efter några veckor, när de insåg att det skulle bli problematiskt om hela gruppstyrelsen insjuknade samtidigt. Därefter utsåg de precis som de flesta andra voteringsgruppen med hjälp av en balans mellan ärende- och smittskyddsprincipen.

Palmieri och Childs (2020) menar att parlaments pandemihantering ofta resulterade i att partigrupperna företräddes av den ”innersta kretsen” för att säkerställa snabb beslutsföret. Att dessa partigrupper valde ut vilka som skulle votera enligt partiledningsprincipen kan ses som ett tecken på att en sådan tendens under krisen i Sveriges riksdag, även om respondenterna snarare motiverar tillvägagångssättet utifrån upplevt ansvar gentemot övriga partigrupsmedlemmar.

Ärendeprincipen och smittskyddsprincipen – en avvägning mellan behovet att vara på plats och minimal smittspridning

Övriga partigrupper beskriver urvalet som en avvägning mellan vilka ledamöter som hade behov att vara på plats exempelvis för en debatt eller utskottssammanträden (ärendeprincipen), och deras möjligheter att ta sig till riksdagen på ett sätt som minimerade smittspridningen (smittskyddsprincipen). Ingen partigrupp bad heller ledamöter i riskgrupp att votera under pandemin, om de inte själva ville (smittskyddsprincipen).

Men balansen mellan urvalsprinciperna varierade. Ett sätt att hantera denna avvägning var att ha en överordnad och en underordnad urvalsprincip där voteringsplatserna i första hand tilldelades enligt ärendeprincipen, och i andra hand enligt smittskyddsprincipen (R1, R2, R4, R5, R6, R7), något som väl illustreras av citaten nedan:

De ledamöter som av någon anledning hade andra skäl till att vara i Stockholm vid voteringstillfällena, skulle alltid vara med och votera. [...] I övrigt så var det närhetsprincipen [...] det är dubbelt så farligt om någon ska sitta på kollektivtrafik i 12 timmar än i 6 timmar [...] Är man på plats voterar man, i annat fall tar vi in sådana som är i närheten av Stockholm och kan åka bil. (R1)

Även R4 redovisar för en liknande bedömning när de skulle fylla de voteringsplatser som inte redan fördelats enligt partiledningsprincipen:

Det ska ju också sägas att vissa utskott hade fysiska möten [...] Så ofta blev det en kombination av om det är något i kammaren, något i utskotten, och några som bor nära [...] Har det varit en vecka som det inte har varit någon särskild debatt eller något särskilt behov av något annat, ja då har det bara varit den geografiska närheten. (R4)

För ovanstående partigrupper tycks alltså ärendeprincipen varit överordnad smittskyddsprincipen. Ledamöternas avstånd till riksdagen utgjorde inte något direkt hinder från att de skulle väljas ut att votera, givet att de samtidigt hade andra ärenden att hantera på plats. Smittskyddsprincipen trädde in om det inte var tillräckligt många ledamöter som behövde vara på plats i andra ärenden.

För en partigrupp tycks ärende- och smittskyddsprincipen däremot intagit omvänd ordning. R3:s partigrupp hade som sagt en mer eller mindre fast voteringsgrupp där platserna fördelades enligt partiledningsprincipen. Men när någon från partiledningen hade förhinder tillsattes voteringsplatserna främst med smittskyddsprincipen, och bara i undantagsfall med ärendeprincipen.

När det var personer [ur partigrupp] som inte kunde [...] då gick vi på närhetsprincipen, alltså att det helst skulle vara Stockholmsplacerade personer som skulle vara där och votera. (R3)

I en annan partigrupp (R8) tycks ärende- och smittskyddsprincipen fått mer likvärdiga roller. De som hade behov av att vara på plats men vars resväg utgjorde stor smittspridningsrisk, valdes inte ut till votering i samma utsträckning som de som hade mer smittspridningssäkra transportsätt:

Det var en *väldigt* svår avvägning. Vi ville egentligen att alla ledamöter skulle turas om, men det fanns saker som gjorde det svårt för en del personer att ta sig till riksdagen. Om man till exempel hade många tågbyten [...] då gjorde vi bedömningen att den här människan riskerar att bli smittad på väg till riksdagen och sedan att smitta andra på väg hem. Det ville vi ju inte. Så vi försökte se till att det var personer som på ett smittsäkert sätt kunde ta sig till och från. [...] Och sedan försökte vi se till att vi fick ett mervärde [...] Om vi visste att ett antal personer ändå skulle finnas i Riksdagshuset [...] då fick de personerna ofta frågan om de kunde göra sin omröstningstjänstgöring [...] Det innebar ju i praktiken att det blev fler personer med bil, fler personer som bodde

i närområdet, och fler personer som ingick i de utskott som måste ha fysiska möten. (R8)

En konsekvens av att ärendepincipen var avgörande i många partigrupperns urval torde vara att ledamöternas utskottstillhörighet och utskottsroll fick stor betydelse för hur ofta de medverkade vid vöteringarna. Konstitutionsutskottet, utrikesutskottet, försvarsutskottet och finansutskottet sammanträdde i hög grad på plats. Dessutom begränsades bredden i den politiska debatten under pandemin till att kretsa kring frågor som direkt berördes av pandemin och utskottens arbetsbelastnings varierade. Finansutskottet och socialutskottet nämns som exempel där arbetsbördan ökade kraftigt (R3, R4, R5, R6, R7). Sammantaget påverkade detta ledamöternas behov av att åka till Stockholm, och därmed vilka som enligt ärendepincipen valdes ut att vötera.

Respondenterna ombads också beskriva sin urvalsmetod med ett ord eller kort fras. Orden som valdes var ”pragmatism” (R1, R2), ”stabilitet” (R3), ”behovsstyrt” (R4), ”den som debatterar vöterar” (R5), ”praktiskt utifrån rådande omständigheter, mer än känslomässigt” (R6), ”omsorgsfullt” (R8).¹¹ Något som framkommer i analysen och förtydligas med dessa beskrivningar är hur praktiska överväganden tycks varit avgörande för hur partigrupperna utsåg vilka som skulle vötera under pandemin. Ingen respondent tyckte att det var bra att reducera antalet ledamöter eller lätt att välja ut vilka som skulle vötera, men framhåller att det var nödvändigt. Urvalet kan beskrivas som en avvägning mellan bidra till en minskad smittspridning, att värna ledamöternas liv och hälsa och upprätthålla kvalitén på riksdagsarbetet genom att låta ”rätt” ledamot hantera sina ärenden– där partigrupperna alla hittade olika balans mellan urvalsprinciperna.

Slutligen kan uppsatsens första frågeställning ”Hur utsåg partigrupperna i Sveriges riksdag vilka ledamöter som skulle vötera under covid-19-pandemin?” besvaras.

I tre partigrupper (R3, R4, och R6 under några veckor) utgjorde partiledningen grunden i vöteringsgruppen. För att fylla övriga vöteringsplatser tillämpade de, precis som övriga partigrupper, på en kombination av ärendepincipen och smittskyddsprincipen. Vilken av dessa principer partigrupperna lade mest vikt vid varierade. För de flesta (R1, R2, R4, R5, R6, R7) tycks urvalet i första hand ha gjorts baserat på vilka ledamöter som hade behov av att vara på plats (ärendepincipen), och platserna som blev över fördelats till de som bodde nära eller kunde ta sig till riksdagen på ett smittsäkert sätt (smittskyddsprincipen). En partigrupp (R3) tillämpade efter partiledningsprincipen istället först smittskyddsprincipen och därefter ärendepincipen. För en partigrupp (R8) intog ärendepincipen och smittskyddsprincipen mer likvärdig ställning, och

¹¹ R7 avstod från att välja ett ord/ fras då hen ansåg att urvalet var för komplext för att beskrivas så kort.

ledamöterna valdes genom att finna en balans mellan de båda. Ingen partigrupp uppger att den deskriptiva representativitetsprincipen beaktades när de fritt ombads beskriva hur de satte samman voteringsgrupperna, men denna bild nyanseras något i efterföljande sektion.

5.2 Beaktades den deskriptiva representativiteten i voteringsgruppen och kan beaktandet härledas till rättviseargumentet och/eller intresseargumentet?

I denna sektion studeras närmare huruvida partigrupperna beaktade den deskriptiva representativiteten i voteringsgruppen, även om den nu inte tycks utgjort någon huvudsaklig urvalsprincip baserat på analysen ovan. Vi börjar med att studera huruvida partigrupperna beaktade den deskriptiva representativiteten för att senare övergå till att studera om detta kan motiveras med en ambition att upprätthålla ledamöternas jämlika arbetsvillkor (rättvisepincipen) eller en rädsla för att vissa intressen skulle underrepresenteras om en social grupp i lägre grad valdes ut att votera (intresseargumentet). Till stöd i analysen används den deskriptiva representativitetsprincipen från det analytiska ramverket.

När respondenterna får direkta frågor om huruvida de beaktade den deskriptiva representativiteten framkommer att vissa partigrupper på olika sätt beaktade den. Här finns stor variation mellan partigrupperna. Tre partigrupper beaktade inte alls den deskriptiva representativiteten i voteringsgruppen (R1, R2, R4). Ingen partigrupp beaktade heller *åldersrepresentativiteten* (R1-R8). Då hög ålder utgjorde en riskgrupp blev en förändrad åldersrepresentativitet i voteringsgruppen snarare något som indirekt eftersträvades då riskgrupper i olika utsträckning avråddes från att delta på plats. Fem partigrupper beaktade på något sätt könsrepresentativiteten (R3, R5, R6, R7, R8), och en av dessa beaktade även den geografiska representativiteten i någon mån (R7). Hur detta beaktande tog sig uttryck varierar också då det i vissa fall aktivt påverkade urvalsprocessen medan i andra fall fanns med som en passiv spärr.

Vi börjar att se på hur den *geografiska representativiteten* beaktades. Som framgick av analysen i föregående sektion kom ledamöternas valkretstillhörighet inte att ses som ett direkt hinder från deltagande eftersom många partigrupper utsåg stora delar av sina voteringsgrupper genom ärendepincipen. Men för en partigrupp (R7) tycks en valkretsspridning också varit någonting som eftersträvades, även om det kanske inte fick så stor inverkan på urvalet:

Och de större partierna tittade nog, vilket vi också gjorde, på geografi. Hur undviker vi att det bara blir de som bor väldigt nära. Man skulle kunna säga, givet olika parametrar, att det hade varit bättre för alla om det bara hade varit stockholmare utifrån smittspridning och annat. Men ur demokratiskt hänseende skulle det inte ha varit så bra. (R7)

Detta beaktande handlar snarare om en ambition att motverka att endast närområdet representerades, snarare än att alla valkretsar skulle representeras likvärdigt. Även om det var svårt att i praktiken upprätthålla en geografisk representativitet ansågs det finnas ett demokratiskt värde i att det inte bara var ledamöter från Stockholm som voterade, vilket aktivt påverkade urvalet.

Könsrepresentativiteten beaktades av i någon mån av fem partigrupper (R3, R5, R6, R7, R8), även om det inte var någon huvudsaklig urvalsprincip. Vissa respondenter beskriver att de aktivt jobbade för att bibehålla könsrepresentativiteten i voteringsgruppen (R5, R6, R7). R5 berättar att de försökte upprätthålla den könsrepresentativitet som rådde i vanliga fall och aktivt se till att en andel av voteringsplatserna tilldelades kvinnor. Det var dock tydligt underordnat ärendeprincipen – om det bara var män som hade behov av att vara på plats var det bara män som voterade. R6 och R7 beskriver också kön som en parameter när de satte samman sina voteringsgrupper, fast inte lika tydligt underordnat övriga urvalsprinciper utan mer som en självklarhet:

När det gäller kön så tror jag alla partier jobbade väldigt målmedvetet med det, såklart. (R7)

Kvittningen jobbade med det. Och vi kör typ alltid varannan kvinna [...] och eftersom vi har varvade listor i hela geografien [...] så hur vi än skär det ska det fungera ganska bra. (R6)

R6 beskriver att upprätthållandet av könsrepresentativiteten var en självklarhet och inte heller särskilt problematiskt eftersom partigruppen hade en jämn könsbalans i valkretsarna, utskotten och partiledningsuppdrag, vilket gjorde att män och kvinnor hade liknande behov av och möjlighet att vara på plats under pandemin. Utöver de urvalsmetoder som beskrevs i föregående avsnitt visar det sig alltså att även den deskriptiva representativitetsprincipen var något som dessa partigrupper aktivt tog i beaktande när det kom till den könsmässiga sammansättningen av voteringsgruppen. Att detta var någonting som framkom först vid följdfrågor skulle kunna tyda på att upprätthållandet av könsrepresentativiteten är något som i det närmaste sker automatiskt som en ständigt närvarande parameter i alla urval (R6, R7), respektive att det var så tydligt underordnat de andra urvalsprinciperna (R5).

De två andra respondenterna beskriver inte kön som ett urvalskriterium men att representativiteten passivt beaktades, och att en snedrepresentativitet skulle åtgärdas om den uppstod (R3, R8). R3 berättar att det var otänkbart att kvinnor skulle bli underrepresenterade i voteringsgruppen, men då partigruppen till stor utsträckning hade en fast voteringsgrupp bestående av partigruppsledningen uppstod aldrig en situation där de aktivt behövde korrigera könsrepresentativiteten:

Det behövde ju aldrig bli en stor diskussion för oss. Men hade det varit på det sättet att vi stod inför det faktum att det skulle vara mer män, då hade vi fått en helt annan situation. För det är helt omöjligt för oss att göra så. (R3)

För denna partigrupp var det alltså snarare en underrepresentativitet av kvinnor som skulle undvikas, och huruvida en underrepresentativitet av män uppstod spelade mindre roll. Även R8 beskriver att partigruppen inte aktivt agerade för en bibehållen könsrepresentativitet, men att de bevakade den:

Jag vet att vi kollade upp det bakåt efter ett tag, och att det var jämt. Jag vet inte hur jag ska säga det här utan att det låter världsfrånvänt... men vi tänker ganska sällan på kön och just därför brukar det bli jämt. Så vi tittade bakåt efter en viss tid och då tittade vi även på andra saker, är det någon som har fått en helt orimlig börda, vem har gjort vad, också för att ingen skulle gå på knäna [...] Och då hade vi, som jag minns det, en vettig könsfördelning [...] Men vi höll koll på det bakåt så att säga [...] vi använde det inte som en urvalsprincip framåt. (R8)

Eftersom dessa partigrupperns urvalsmetoder aldrig genererade en sned könsrepresentativitet (R8) eller en underrepresentation av kvinnor (R3) blev det inte nödvändigt att ha med ledamöternas könstillhörighet som ett aktivt urvalskriterium. Det är därför inte så konstigt att de inte berättade om detta beaktande av könsrepresentativiteten när de berättade om hur de utsåg sina voteringsgrupper.

Då partierna på den politiska skalan traditionellt ser på könsrepresentativitet på olika sätt är det också relevant att se om sådana skillnader går att identifiera mellan partierna på vänster respektive höger sida. Utan att frånga anonymiseringen av respondenterna kan en sådan skiljelinje uteslutas, då partier från båda sidor återfinns både bland de som beaktade könsrepresentativiteten och de som inte gjorde det.

Vi övergår nu till att undersöka varför vissa partigrupper beaktade den deskriptiva representativiteten och andra inte.

Intresseargumentet

Sju respondenter (R1, R2, R3, R4, R5, R6, R8) uppvisade stor samstämmighet och förklarade att vilka ledamöter som voterade inte hade någon betydelse för politiken som beslutades. Beslut som exempelvis hade fattats av 55 män hade inte påverkat i vilken utsträckning kvinnors intressen företrädde. Eftersom voteringarna är det slutgiltiga steget i den politiska processen och samtliga ledamöter precis som vanligt medverkade i de föreliggande förhandlingarna, spelade det ingen roll vilka som voterade.

I det här fallet så spelar [den deskriptiva representativiteten] verkligen ingen roll, eftersom när det har kommit så långt att man bara trycker på knappen i kammaren, så är ju liksom allt annat redan uppgjort. (R2)

[Den deskriptiva representativiteten spelade ingen roll] vid själva voteringarna, eftersom vi hade diskuterat och fram till en lösning innan. Om det hade varit 90% kvinnor och 90% stockholmare när vi diskuterade oss fram till hur vi skulle rösta, då hade det ju varit ett stort problem naturligtvis – oavsett vad det var 90 % av [...] Könslans och andra diskrimineringsgrunder blir ju mindre viktiga vid voteringarna, men *väldigt* viktiga i partigrupperna så att alla erfarenheter kommer till tals i de grupper där besluten fattas. (R8)

Men det finns ett undantag. R7, som representerar en partigrupp som både beaktade köns- och den geografiska representativiteten under pandemin, lyfter att vissa perspektiv skulle riskera att gå förlorade om ledamöter ur en social grupp underrepresenterades under längre tid under pandemin:

[D]et finns skäl till att vara på plats i riksdagen, att man inte sitter hemifrån och trycker på knappar. Därför att politik, som mycket annat, är ju också mötet varje dag. [...] Olika perspektiv stöts och blöts när man träffas rent fysiskt runt fikabordet, efter jobbet, man äter ihop. Så det är klart att hade det pågått under lång tid och något kön inte var representerat, eller någon del av landet, så är det klart att man hade tappat perspektiv på olika frågor. Och det hade nog varit en skada. Så därför är det nog viktigt att tänka, någon form av representativitet i detta faktiskt. (R7)

R7 menar att förutsättningarna att representera sina väljare inte kan anses helt jämförbara om ledamöten inte är på plats och kan vara med i de informella så väl som de formella överläggningsprocesserna. Därför vore det problematiskt om en snedrepresentativitet uppstod under pandemin då de underrepresenterade gruppernas intressen kanske inte hade företräts i samma utsträckning menar respondenten, vilket går i linje med intresseargumentet.

Samma koppling gjordes även av Malloy (2020) och Mills (2020). Skillnaden i Australien och Kanada var att ledamöterna som inte deltog under pandemin även uteslöts från många formella och informella överläggningsprocesser. I Sverige var alla ledamöter fortfarande delaktiga i arbetet och kunde företräda sina väljare. Även om en respondent identifierade en risk att det politiska innehållet skulle förändras vid en underrepresentation av en social grupp i riksdagen torde konsekvenserna vara relativt små i jämförelse med parlament där majoriteten av ledamöterna även uteslöts från de formella överläggningarna.

Rättviseargumentet

Partigruppernas beaktande av representativiteten kan tydligare härledas till rättviseargumentet, särskilt könsrepresentativiteten.

Att deskriptiv representativitet ses som en självklarhet, utan att det kopplas det inverkan på det politiska innehållet, kan härledas till rättviseargumentet eftersom olika sociala grupper ska ha samma möjligheter att delta i det politiska arbetet. Dessa resonemang framkommer hos flera respondenter när de talar om könsrepresentativitet som något som var självklart att ta hänsyn i

voteringsgruppen (R3, R6, R7). R7 menar, som återgivits i ett citat ovan, att det var en självklarhet för partigruppen att jobba med könsrepresentativiteten i voteringsgruppen och R3 beskriver att det var otänkbart att hamna i en situation där kvinnor var underrepresenterade i voteringsgruppen. R6 framhåller också att:

Det hade nog känts väldigt konstigt för oss som värnar [om jämställdheten] nästan lite slaviskt liksom. Vi tänker ju *alltid* varannan. Så det är klart att [en snedviden könsrepresentativitet] skulle säkert fått en reaktion i gruppen där man sagt ”vad är det som händer?” (R6)

När R8, som representerar en partigrupp som passivt beaktade könsrepresentativiteten, får frågan om varför de gjorde det om de nu inte ansåg att det hade någon betydelse för det politiska innehållet svarar hen:

Det var nog i ärlighetens namn för att vi visste att någon skulle fråga [om könsrepresentativiteten] någon gång [...]. Vi är ju medvetna om att det där följs upp så att säga och vi har full förståelse för det. Så det var väl därför vi höll lite koll bakåt. För att vi inte skulle hamna i ett läge där det ena könet antingen inte fick vara med, eller slapp, lite beroende på hur man ser på saken. (R8)

Utöver att troligen behöva stå till svars för en snedviden könsrepresentativitet i efterhand hade det alltså enligt R8 varit orättvist om ledamöter av ett kön systematiskt inte deltog vid voteringarna. R8 tillägger också:

Men jag tycker att, i och med att det var en pandemi det handlade om, där omgivningen uppfattades som farlig, så tror jag att det skulle kunnat spela väldigt stor symbolisk roll om vem det var som fick resa genom landet. Att man skulle kunna ha en uppfattning om att ett visst kön, eller personer av en viss ålder eller så, på något sätt var mer lämpade att röra sig i samhället. Så *den* delen tror jag hade kunnat spela roll. Inte i kammaren, men på väg till och från riksdagshuset. (R8)

R8:s resonemang tyder på att hen anser att en snedviden deskriptiv representativitet skulle kunna leda till att befästa en bild av att vissa grupper i samhället lämpar sig bättre för representationsuppdraget under en kris som uppfattades som farlig. Detta kan liknas vid vad O'Brien och Piscopo (2023), Eagly och Karaun (2002) och Palmieri och Childs (2020) uppmärksammar som en risk under krishantering i linje med rättviseargumentet – att om män i högre grad skulle tilldelas de synliga uppdragen under en kris riskerar det befästa bilden av att manligt ledarskap krävs för att hantera en kris, något som kan ha negativ inverkan på kvinnors möjlighet att delta i politiken på jämlika villkor även på längre sikt.

Slutligen kan därmed uppsatsens andra frågeställning besvaras – ”Beaktades den deskriptiva representativiteten i voteringsgruppen och kan beaktandet härledas till rättviseargumentet och/eller intresseargumentet?”.

Tre partigrupper beaktade inte alls den deskriptiva könsrepresentativiteten (R1, R2, R4). Könsrepresentativiteten beaktades av fem partigrupper, där tre beaktade den aktivt och så att den på något sätt påverkade urvalet (R5, R6, R7) och två beaktade den passivt och skulle ha korrigerat urvalsmetoderna om en snedvriden könsrepresentativitet eller en underrepresentation av kvinnor uppstod (R3, R8). En partigrupp beaktade även i någon mån den geografiska representativiteten (R7), men ingen beaktade åldersrepresentativiteten. För en partigrupp (R7) kan beaktandet av den deskriptiva representativiteten härledas till intresseargumentet, då fysiskt deltagande av olika sociala grupper var en förutsättning för att perspektiv inte skulle gå förlorade i de informella överläggningsprocesserna. I övriga partigrupper ansågs den sociala sammansättningen vid voteringarna irrelevant för det politiska innehållet, givet att alla ledamöter var involverade i förhandlingsprocessen även under pandemin. Beaktandet av den deskriptiva representativiteten kan däremot härledas till rättviseargumentet, särskilt när det gäller könsrepresentativiteten, då flera partigrupper framhöll det som en självklarhet med en jämn könsfördelning och arbetsbörda även under krisen.

5.3 (Hur) förändrades den deskriptiva representativiteten vid voteringarna i Sveriges riksdag under covid-19-pandemin i förhållande till kön, ålder och geografi?

Avslutningsvis kvarstår att kvantitativt studera hur den deskriptiva representativiteten förändrades vid voteringarna under pandemin, till följd av partigruppernas tillämpning av 55-personersöverenskommelsen.

Baserat på den kvalitativa undersökningen kan ett antal väntade resultat identifieras. Åldersrepresentativiteten beaktades inte av någon partigrupp under pandemin. Den förändrades troligen eftersom ledamöter i den översta ålderskategorin (65+) enligt respondenterna inte valdes ut att votera i lika hög grad som andra på grund av riksruppstillhörigheten (smittskyddsprincipen).

Den geografiska representativiteten beaktades av en partigrupp under pandemin, främst i syfte att undvika att endast Stockholmsbaserade ledamöter voterade. Det är troligt att den geografiska representativiteten förändrades så att ledamöter från Stockholm kom att utgöra en större andel av de voterande då många partigrupper tilldelade voteringsplatser till de som bodde nära (smittskyddsprincipen) om ingen annan behövde vara där i andra ärenden (ärendepincipen). En geografisk spridning är dock att vänta då ärendepincipen vägde tungt i många partigruppernas urval.

Det är svårare att förutspå eventuella förändringar i den deskriptiva könsrepresentativiteten. Även om könsrepresentativiteten på olika sätt beaktades av fem partigrupper tycks dess upprätthållande inte varit någon stark urvalsprincip. Eventuella förändringar är därför troligen

ett resultat av könsbalansen i valkretsarna (smittskyddsprincipen), partiledningarna (partiledningsprincipen), och utskotts- och partiroller (ärendepripcipen) innan pandemin. Då denna könsfördelning troligtvis är relativt jämn eftersom många partier aktivt arbetar för en god könsbalans på olika plan torde förändringarna i den deskriptiva könsrepresentativiteten inte vara så stora.

5.3.1 Deskriptiv statistik

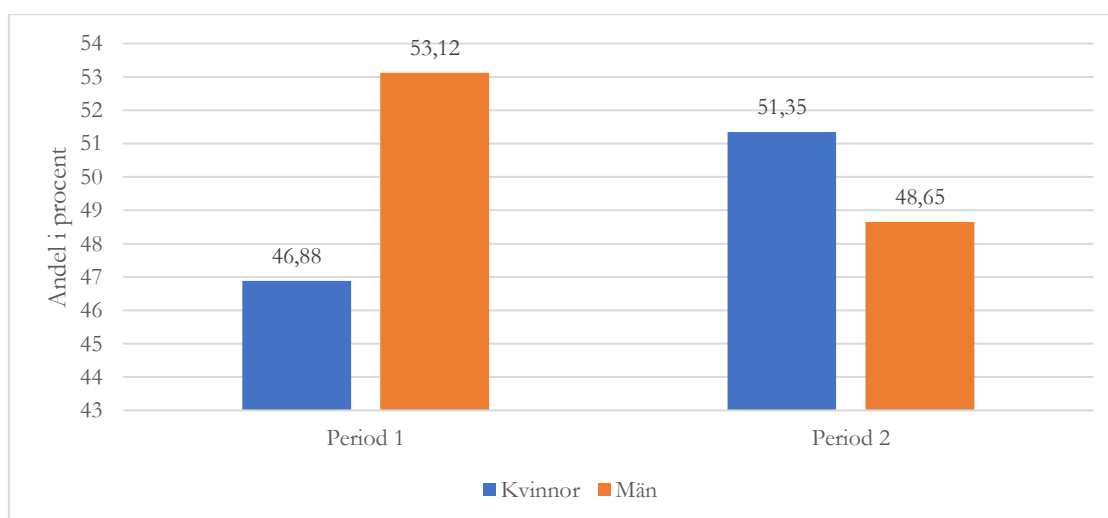
Inledningsvis studeras förändringarna i den deskriptiva representativiteten med hjälp av deskriptiv statistik där andelen voterande ledamöter som tillhörde de olika sociala grupperna innan pandemin (period 1: 25 september 2018–15 mars 2020) jämförs med andelen under pandemin (period 2: 16 mars 2020–14 september 2021).

Voteringsandelen period 1 fångar både underliggande skillnader i riksdagens sociala sammansättning, samt gruppernas genomsnittliga voteringsnärvaro under kvittningssystemet. Voteringsandelen period 2 fångar de underliggande skillnaderna i riksdagens sociala sammansättning, och gruppernas genomsnittliga voteringsnärvaro under 55-personersriksdagen. Som beskrivet i metodavsnittet kan viss variation förmodligen förklaras av att riksdagens sociala sammansättning troligen förändrades något till följd av att 70 ledamöter löpande ersattes under period 1 och 2.

Könsrepresentativitet

När andelen kvinnor och män jämförs går det att konstatera att andelen kvinnor ökade något vid voteringarna under pandemin, men som väntat är den relativt väl bibehållen.

Diagram 1 – Jämförelse könsrepresentativitet vid voteringarna, riksdagsnivå

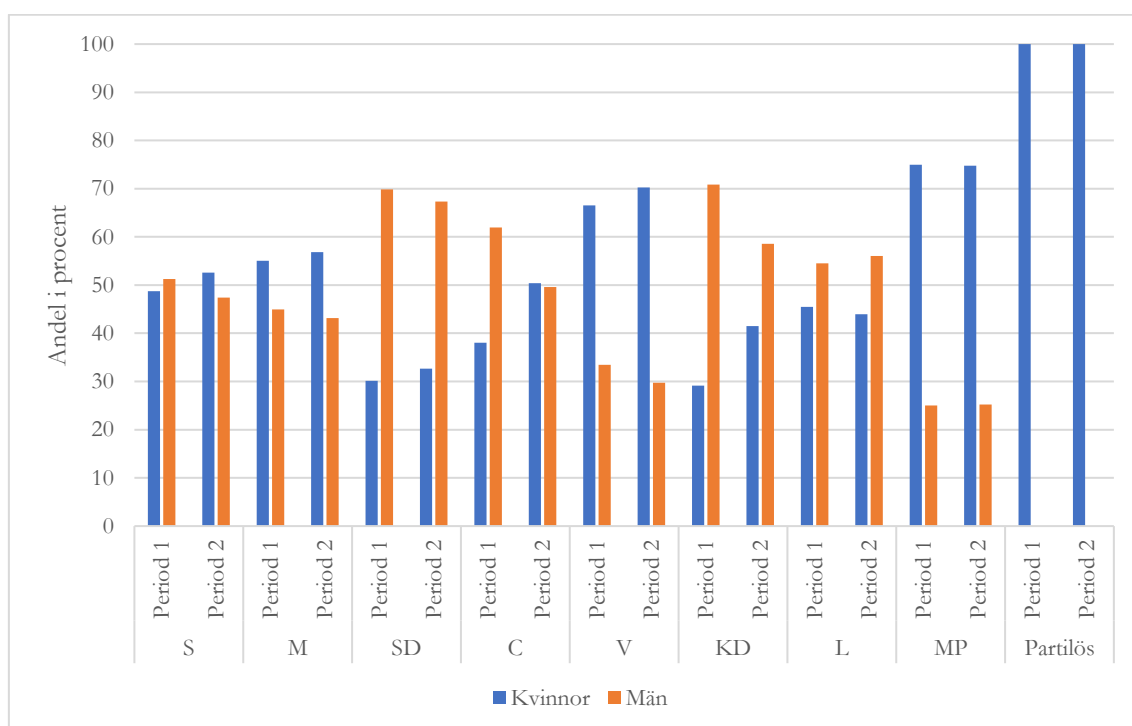


Diagrammet visar andelen (i procent) av de voterande ledamöterna som utgjordes av kvinnor och män innan (period 1) och under pandemin (period 2). Förändring andel kvinnor period 2 (i procentenheter): +4,47.

Innan pandemin var 46,88 procent av de voterande ledamöterna kvinnor och 53,12 procent män. Under pandemin skiftade balansen och 51,35 procent utgjordes av kvinnor och 48,65 procent av män. I motsats till könsammansättningen i Kanada (Malloy 2020) och Australien (Mills 2020) där andelen kvinnor sjönk när parlamenten decimerades ökade alltså andelen kvinnor i riksdagen med 4,47 procentenheter under pandemin.

Den kvalitativa analysen visade att könsrepresentativitet beaktades aktivt av tre partigrupper, passivt av två partigrupper och inte alls beaktades av övriga. Förändringarna i könsrepresentativiteten bryts därför även ned på partigruppsnivå, även om de kvantitativa resultaten inte kan kopplas till de kvalitativa på grund av anonymiseringen av intervjuerna.

Diagram 2 – Jämförelse könsrepresentativitet vid voteringarna, partigruppsnivå



Diagrammet visar andelen (i procent) av de voterande ledamöterna som utgjordes av kvinnor och män i respektive partigrupp period 1 och period 2. Förändring andel kvinnor under period 2 (i procentenheter): S +3,84, M +1,8, SD +2,52, C +12,37, V +3,69, KD +12,32, L -1,53, MP -0,24, partilösa 0.

Här kan konstateras att könsrepresentativiteten vid voteringarna under pandemin förändrades i samtliga partigrupper, även om förändringarna i de flesta fall var små. I två partigrupper sjönk andelen kvinnor – Liberalerna -1,53 procentenheter, Miljöpartiet -0,24 procentenheter. En av dessa partigrupper uppgav att de på något sätt beaktade könsrepresentativiteten i voteringsgruppen.

För övriga partigrupper kom kvinnor att utgöra en större andel av de voterande ledamöterna under pandemin. I två partigrupper blev ökningen särskilt märkbar – Kristdemokraterna +12,32 procentenheter och Centerpartiet +12,37 procentenheter. Endast en av respondenterna uppgav

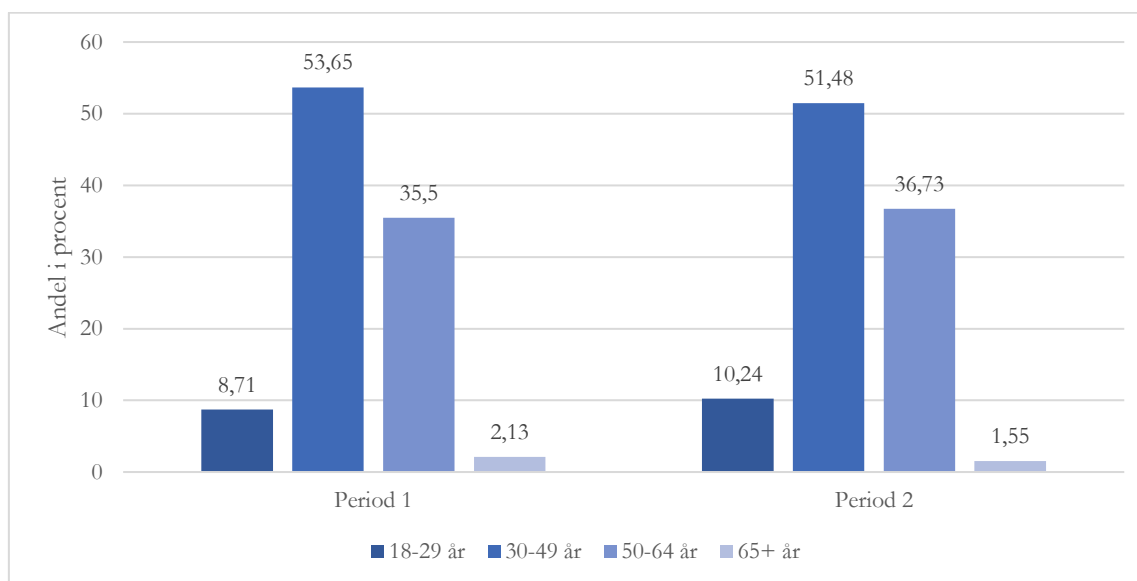
att partigruppen beaktade könsrepresentativiteten under pandemin. Det är därmed intressant att notera att sambandet mellan beaktande av könsrepresentativiteten i urvalsprocessen och bibehållande av den samma i partigruppen tycks svagt. Detta är dock inte helt oväntat med tanke på vilken roll ärendepincipen, smittskyddsprincipen och i vissa fall partiledningsprincipen, gavs i urvalet.

Inga tydliga skillnader identifieras mellan partierna till höger (M, SD, C, KD, L) och vänster (S, V, MP) på den politiska skalan. Det är däremot viktigt att notera att små förändringar uppstod i de stora partigrupperna (S, M, SD), medan de partigrupper där förändringen översteg 12 procentenheter (C, KD) endast hade fem respektive tre platser att fylla under pandemin. De större förändringarna skulle därför kunna förklaras av att datan blir mer individkänslig när endast ett fåtal platser finns att fylla. Skillnaderna på partigruppsnivå bör därför jämföras med viss försiktighet.

Åldersrepresentativitet

När åldersrepresentativiteten jämförs kan konstateras att även den förändrades under pandemin.

Diagram 3 – Jämförelse åldersrepresentativitet vid voteringarna



Diagrammet visar andelen (i procent) av de voterande ledamöterna i respektive ålderskategori under period 1 och period 2. Förändring av andelen ålderskategorin utgjorde under period 2 (i procentenheter): 18–29 år +1,53, 30–49 år – 2,17, 50–64 år +1,23, 65+ år -0,58.

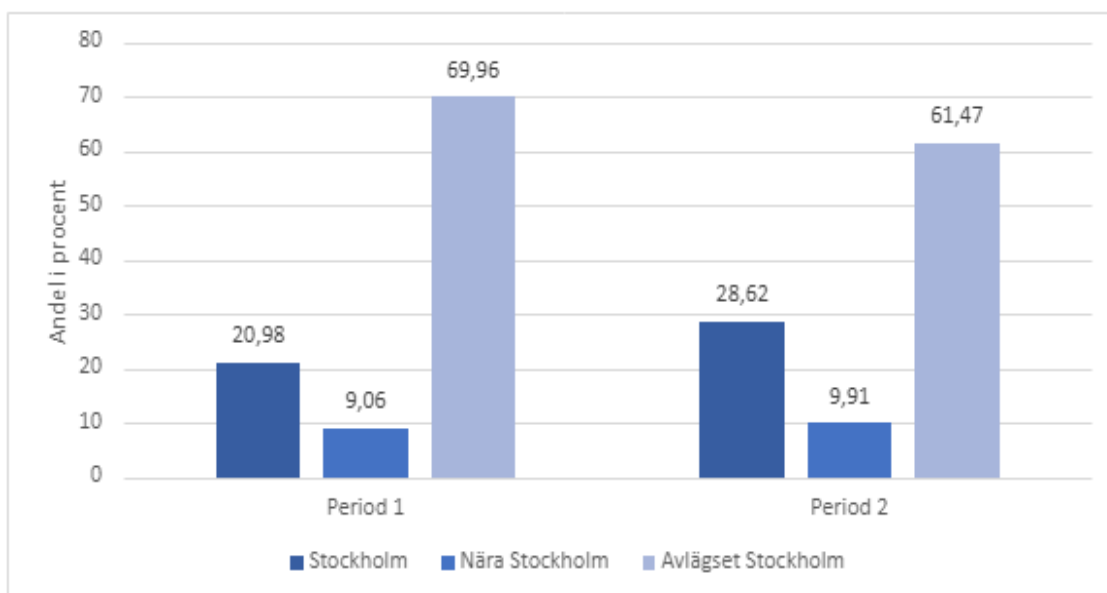
Andelen voterande ledamöter som var 18–29 år och 50–64 år ökade med 1,53 respektive 1,23 procentenheter under pandemin. Andelen ledamöter som var 65 år eller äldre sjönk däremot som väntat, med 0,58 procentenheter. Då åldersgruppen är liten utgör detta en betydande minskning på över 27 procent av åldersgruppen som helhet. Även andelen 30–49-åringar minskade med 2,17 procentenheter. Möjligen kan detta bero på att det troligen är åldersgruppen där flest är småbarnsföräldrar och därmed oftare omfattades av familjekarantän eller vårdade sjukt barn.

Från den kvalitativa analysen vet vi att ingen partigrupp beaktade åldersrepresentativiteten i voteringsgruppen, och föga förvånande sjönk andelen ledamöter över 65 betydligt under pandemin. Här finns tyvärr inga jämförelsepunkter då åldersrepresentativiteten i andra parlament inte studerats i tidigare forskning, bland annat på grund av databrist (Uberoi 2021).

Geografisk representativitet

Förändringar i den geografiska representativiteten studeras genom att undersöka huruvida det uppstod en huvudstadscentrering under pandemin eller om ledamöter från hela landet fortfarande deltog vid voteringarna. Den tidigare forskningen är motstridig när det kommer till hur ledamöternas avstånd till parlamenten kom att påverka hur ofta de var på plats under pandemin. Malloy (2020) och Mills (2020) fann att ledamöter från parlamentets närområde kom att överrepresenteras i Kanada och Australien, medan Uberoi (2021) fann att avståndet till parlamentet tycktes spela liten roll i Storbritannien.

Diagram 4 – Jämförelse geografisk representativitet vid voteringarna



Diagrammet visar andelen (i procent) av de voterande ledamöterna i respektive avståndskategori under period 1 och period 2. Förändring av andelen ålderskategorin utgjorde under period 2 (i procentenheter): Stockholm +7,64, <2 timmar restid +0,85, >2 timmar restid -8,49.

Här kan konstateras att förändringarna i den deskriptiva representativiteten blev förhållandevis stora. Ledamöter från Stockholm kom som väntat att utgöra en större andel vid voteringarna under pandemin, en ökning med 7,64 procentenheter. Ledamöterna som representerade valkretsar nära Stockholm ökade med 0,85 procentenheter. Ledamöterna avlägset Stockholm kom att minska med 8,49 procentenheter under pandemin. Huvudstadscentreringen ökade alltså under pandemin, men ledamöter från hela landet kom fortfarande att delta i hög grad. I likhet med Malloy (2020) och Mills (2020) tyder resultatet på att ledamöternas avstånd till parlamentet hade betydelse för voteringsdeltagandet under pandemin.

5.3.2 Regressionsanalys

Regressionerna visar hur ofta en ledamot med en social grupptillhörighet i genomsnitt voterade under respektive period. Som beskrivet i metodavsnittet indikerar en signifikant skillnad mellan olika gruppers genomsnittliga voteringsnärvaro period 2 att de på ett icke-slumpmässigt sätt valdes ut att votera i olika grad under pandemin. Regressionerna med interaktionseffekt visar om gruppernas genomsnittliga voteringsnärvaro förändrades på signifikant skilda sätt mellan period 1 och 2. I båda fall tyder ett sådant resultat på att 55-personersöverenskommelsen tillämpades på ett sätt som skapade ojämlika förutsättningar för ledamöterna att utföra sina representationsuppdrag under krisen.

Sex regressionsmodeller görs där sambandet mellan var och en av de oberoende variablerna (kön, ålder, avstånd) och den beroende variabeln (voteringsnärvaro) undersöks utan kontrollvariabler innan och under pandemin. Två regressionsmodeller görs där sambandet undersöks med kontrollvariabler. Resultatet redovisas i tabell 5. Standardfelen klustras på individnivå då de 45 799 observationerna inte är oberoende av varandra – en ledamot som exempelvis inte väljs ut att votera på grund av att hen är i riskgrupp en dag väljs troligen inte att votera dagen därpå heller. Om standardfelen inte klustrats på individnivå uppstår felaktigt signifikanta samband.

Tabell 5 – sociala gruppers genomsnittliga voteringsnärvaro innan och under pandemin

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
	Period 1	Period 2	Period 1	Period 2	Period 1	Period 2	Period 1	Period 2
kvinna	-0.0106 (0.00936)	0.0215 (0.0141)					-0.00928 (0.00937)	0.0182 (0.0139)
65+ år			-0.00482 (0.0416)	-0.0715* (0.0332)			-0.00123 (0.0402)	-0.0823* (0.0337)
Stockholm					0 (.)	0 (.)	0 (.)	0 (.)
nära Stockholm					0.00628 (0.0204)	-0.0393 (0.0294)	0.00749 (0.0200)	-0.0391 (0.0291)
avlägset Stockholm					0.0204 (0.0137)	-0.0702*** (0.0203)	0.0199 (0.0137)	-0.0709*** (0.0201)
_cons	0.914*** (0.00664)	0.147*** (0.00876)	0.909*** (0.00471)	0.159*** (0.00714)	0.894*** (0.0127)	0.209*** (0.0188)	0.899*** (0.0144)	0.203*** (0.0203)
N	20373	25426	20373	25426	20372	25426	20372	25426
R ²	0.000	0.001	0.000	0.001	0.001	0.006	0.001	0.008
adj. R ²	0.000	0.001	-0.000	0.001	0.001	0.006	0.001	0.008

Standard errors in parentheses

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

Den beroende variabeln är voteringsnärvaro. Modell 1 och 2 visar sambandet mellan kvinna och voteringsnärvaron innan (period 1) respektive under (period 2) pandemin, utan kontrollvariabler. Modell 3 och 4 visar sambandet för ledamöter som är 65+ år, utan kontrollvariabler. Modell 5 och 6 visar sambandet för de olika avståndskategorierna, utan kontrollvariabler. Modell 7 och 8 visar sambandet mellan voteringsnärvaro och de sociala gruppvariablerna, med kontrollvariabler. Standardfelen är klustrade på individnivå. Kodning av variablerna återfinns i bilaga 8.

Könsrepresentativitet

Utan kontrollvariabler

Innan pandemin (modell 1) närvarade män i genomsnitt vid 91,4 procent (konstanten) av voteringarna, och kvinnor vid 90,3 procent (konstanten minus koefficienten). Kvinnor var alltså oftare frånvarande från voteringarna innan pandemin, exempelvis på grund av att de oftare var sjuka, på arbetsresa eller kvittades ut. Men skillnaden (1,1 procentenheter) är inte statistiskt signifikant. Under pandemin (modell 2) deltog män i genomsnitt vid 14,7 procent av voteringarna, och kvinnor vid 16,8 procent. Kvinnor valdes alltså i genomsnitt oftare ut att votera än män under pandemin, men inte heller denna skillnad (2,1 procentenheter) är statistiskt signifikant.

Alla sociala gruppers genomsnittliga voteringsnärvaro förändrades naturligtvis mycket under 55-personersöverenskommelsen då endast en bråkdel ledamöter deltog vid voteringarna. Men frågan är om den förändrades på signifikant olika sätt för olika grupper. Nästa steg blir därför att jämföra hur mycket kvinnor och mäns genomsnittliga voteringsnärvaro förändrades mellan period 1 och 2. Mäns genomsnittliga voteringsnärvaro sjönk med 76,7 procentenheter ($91,4 - 14,7 = 76,7$) och kvinnors med 73,5 procentenheter ($90,3 - 16,8 = 73,5$). Män voteringsnärvaro sjönk således med 3,2 procentenheter ($76,7 - 73,5 = 3,2$) mer än kvinnors.

För att besvara om skillnaden är signifikant görs en regressionsanalys med interaktionseffekt där en dymmyvariabel för 55-personersöverenskommelsen interageras med variabeln kön (bilaga 9). Interaktionskoefficienten fångar effekten interaktionsvariabeln (55-personersöverenskommelsen) har på den oberoende variabelns (kön) effekt på den beroende variabeln (voteringsnärvaro) (Brambor et. al. 2006), d.v.s. skillnaden mellan män och kvinnors förändrade voteringsnärvaro. I detta fall är interaktionskoefficienten alltså 3,2 procentenheter. Interaktionskoefficientens p-värde visar att skillnaden i förändringen av män och kvinnors voteringsnärvaro är signifikant på 95 procent signifikansnivå, när detta undersökt utan kontrollvariabler (bilaga 9, tabell 9:1). Det tyder på att kvinnor och mäns genomsnittliga voteringsnärvaro förändrades på signifikant skilda sätt.

Med kontrollvariabler

Men innan sådana slutsatser dras är det viktigt att påminnas om problematiken Uberoi (2021) uppmärksammade men själv inte undersökte – nämligen att vissa sociala gruppstillhörigheter oftare korrelerar med varandra än andra. Kvinnors ökade voteringsnärvaro under pandemin skulle kunna förklaras av att de i högre grad bor i Stockholmsområdet eller är yngre än männen. För att utesluta detta görs två regressioner med kontrollvariabler där effekten av de andra oberoende variablerna hålls konstant (modell 7 och 8).

När kontrollvariabler inkluderas ändras den genomsnittliga voterings närvaron, och skillnaderna minskar. Konstanten visar nu den genomsnittliga voterings närvaron för män som är under 65 år och representerar Stockholm. Dessa män medverkade i genomsnitt vid 89,9 procent av vöteringarna innan pandemin (modell 7). Kvinnor, som representerar Stockholm och är under 65 år, medverkade vid 88,9 procent av vöteringarna innan pandemin – en skillnad (0,9 procentenheter) som inte är signifikant. Under pandemin (modell 8) närvarade männen vid 20,3 procent av vöteringarna medan kvinnorna närvarade vid 22,1 procent. Skillnaden (1,8 procentenheter) är inte heller nu signifikant. Därmed kan konstateras kvinnor och mäns genomsnittliga voterings närvaro inte skilde sig signifikant åt under pandemin.

Inte heller förändrades kvinnor och mäns genomsnittliga voterings närvaro på signifikant skilda sätt när vi kontrollerar för ålder och avstånd. Männen voterings närvaro förändrades med 2,7 procentenheter mer än kvinnornas under pandemin när ålder och avstånd konstanshålls, vilket utläses av interaktionskoefficienten (tabell 9:1). Skillnaden minskade när kontrollvariablerna introducerades och förlorade sin signifikans. En del av skillnaden i män och kvinnors förändrade genomsnittliga voterings närvaro förklaras alltså av att män och kvinnor i olika grad ingick i de olika avstånds- och ålderskategorierna.

Sammantaget tycks inte 55-personersöverenskommelsen ha skapat ojämlika förutsättningar för ledamöter av olika kön att utföra sina politiska uppdrag under krisen.

Då kvinnors voteringsandel ökade under pandemin tyder detta på att det inte uppstod någon preferens för manligt ledarskap under pandemin, såsom den tidigare forskningen belyser kan bli fallet under en kris (Eagly och Karaun 2002, O'Brien och Piscopo 2023, Palmieri och Childs 2020). Den kvalitativa analysen visade att partigrupperna ville att så få ledamöter som möjligt skulle vara på plats, vilket innebar att ledamöter som voterade även hanterade debatter och deltog vid utskottssammanträden eller andra fysiska möten – vilket är en form av ledarskap. Voteringsdeltagandet är därmed troligen en god proxy för att indikera deltagande även vid debatter och liknande, även om ytterligare studier krävs för att utesluta att en preferens för manligt ledarskap uppstod.

Åldersrepresentativitet

Åldersvariabeln har dikotomiserats så en grupp utgörs av ledamöter som var över 65 år och en av de som var yngre. Detta görs i syfte att förenkla analysen då det i intervjuerna framkom att hög ålder var en anledning till att ledamöter inte valdes ut att votera, men att ålder annars inte beaktades.

Utan kontrollvariabler

Innan pandemin deltog ledamöter under 65 år i genomsnitt vid 90,9 procent av voteringarna och ledamöter över 65 vid 90 procent (modell 3). Hög ålder hade alltså liten betydelse för hur ofta ledamöterna voterade innan pandemin då skillnaden i den genomsnittliga voteringsnärvaron (0,5 procentenheter) var liten och inte signifikant. Under pandemin uppstår dock en större skillnad då de under 65 år i genomsnitt närvarade vid 15,9 procent av voteringarna, och de över 65 år endast vid 8,8 procent (modell 4). Denna skillnad på 7,2 procentenheter är statistiskt signifikant. Detta tyder på att ledamöter 65 år eller äldre ledamöter systematiskt valdes ut att votera i lägre grad än yngre under pandemin, något som stämmer väl överens med den kvalitativa analysen.

För ledamöter under 65 år förändrades voteringsnärvaron med 75 procentenheter under pandemin ($90,9 - 15,9 = 75$), och för de över 65 år med 81,6 procentenheter ($90,4 - 8,8 = 81,6$). Denna skillnad på 6,6 procentenheter ($81,6 - 75 = 6,6$) framgår även av interaktionskoefficienten och är inte signifikant (tabell 9:1). Skillnaden i hur gruppernas voteringsnärvaro förändrades under pandemin är alltså stor. Anledningen att skillnaden trots detta inte är signifikant är troligen att gruppen över 65 år är liten (13 ledamöter) och det troligen inte finns tillräckligt många observationer för att utesluta att skillnaden i förändringen av gruppernas genomsnittliga voteringsnärvaro uppstått av slumpen.

Med kontrollvariabler

När kontrollvariabler inkluderas (modell 7) konstateras att ledamöter under 65 år, som var män och representerade Stockholm, i genomsnitt närvarade vid 89,9 procent av voteringarna innan pandemin, medan de över 65 närvarade vid 89,7. Skillnaden (0,1 procentenheter) krymper således när kontrollvariablerna inkluderas och är inte signifikant. Under pandemin (modell 8) närvarade ledamöter under 65 år i genomsnitt vid 20,3 procent av voteringarna medan ledamöterna över 65 år närvarade vid 12,1 procent. Skillnaden (8,2 procentenheter) växer och bibehåller sin signifikans även när kontrollvariabler inkluderas. Detta tyder på att de över 65 år systematiskt valdes ut att votera i lägre grad än de under och att skillnaden inte uppstod på grund av olika köns- eller avståndsmässiga spridningar mellan åldersgrupperna.

Voteringsnärvaron för ledamöter över 65 år förändrades med 8,1 procentenheter mer än för de under, när vi kontrollerar för avstånd och kön (tabell 9:1). Inte heller nu är denna skillnad signifikant, troligen på grund av de begränsade observationerna.

Sammantaget tycks alltså 55-personersöverenskommelsen skapat ojämlika förutsättningar för ledamöter ur olika åldersgrupper att utföra sina politiska uppdrag under krisen.

Geografisk representativitet

Då avståndsvariabeln är en kategorisk variabel görs regressionerna med dummyvariabler. Detta görs för att ett linjärt samband där skillnaderna mellan varje steg i variabeln är lika stora annars

antas. "Stockholm" är referenskategori. Koefficienterna för "nära Stockholm" och "avlägset Stockholm" visar skillnaden i genomsnittlig voteringsnärvaron mot referenskategorin.

Utan kontrollvariabler

Ledamöter från "Stockholm" deltog i genomsnitt vid 89,4 procent av vöteringarna innan pandemin, "nära Stockholm" i 90 ($89,4+0,6=90$) och "avlägset Stockholm" i 91,4 procent ($89,4+2=91,4$) (modell 5). Ledamöter som representerade Stockholm voterade alltså i genomsnitt mer sällan än andra ledamöter, exempelvis på grund av sjukdom eller arbetsresa, men skillnaderna är inte signifikanta.

Under pandemin deltog ledamöter från "Stockholm" i genomsnitt vid 20,9 procent av vöteringarna, "nära Stockholm" vid 17 ($20,9-3,9=17$) och "avlägset Stockholm" vid 13,9 procent ($20,9-7=13,9$) (modell 6). Skillnaden (7 procentenheter) i genomsnittliga voteringsnärvaron mellan avståndskategorierna "Stockholm" och "avlägset Stockholm" under pandemin är signifikant. Detta indikerar att ledamöter med mer än två timmar att resa till riksdagen systematiskt tycks ha valts ut att vötera i lägre grad än ledamöter från Stockholm under pandemin, när detta undersöks utan kontrollvariabler.

För "Stockholm" förändrades voteringsnärvaron med 68,5 procentenheter under pandemin ($89,4-20,9=68,5$), för "nära Stockholm" med 73 ($90-17=73$) och för "avlägset Stockholm" med 77,5 procentenheter ($91,4-13,9=77,5$). Av interaktionsanalysen (tabell 9:1) kan utläsas att voteringsnärvaron förändrades med 4,5 procentenheter mer för "nära Stockholm" än för "Stockholm", men denna skillnad är inte statistiskt signifikant. Voteringsnärvaron förändrades däremot med 9 procentenheter mer för "avlägset Stockholm" än för "Stockholm", vilket är signifikant på 99,9 procent signifikansnivå. Detta betyder att den genomsnittliga voteringsnärvaron förändrades på signifikant olika sätt, när detta undersöks utan kontrollvariabler.

Med kontrollvariabler

När kontrollvariablerna inkluderas framgår att ledamöter från "Stockholm", som var män och under 65, i genomsnitt närvarade vid 89,9 procent av vöteringarna innan pandemin, ledamöter från "nära Stockholm" vid 90,6 och ledamöter från "avlägset Stockholm" vid 91,9 procent (modell 7). Skillnaderna är små och inte statistiskt signifikanta, även när kontrollvariablerna inkluderas.

Under pandemin närvarade ledamöter från "Stockholm" i genomsnitt vid 20,3 procent av vöteringarna, "nära Stockholm" vid 16,4 och "avlägset Stockholm" vid 13,2 procent (modell 8). Skillnaden mellan "Stockholm" och "avlägset Stockholm" (7,1 procentenheter) behåller sin signifikans. Därmed kan konstateras att avstånd tycks ha haft betydelse när voteringsgruppen sattes samman och att det lägre voteringsdeltagandet för ledamöter med långa avstånd till

riksdagen inte kan förklaras av avståndskategoriens ålders- och könsmässiga sammansättning. Detta går i linje med vad som framkom i den kvalitativa analysen, nämligen att ledamöter som bodde långt bort mer sällan valdes ut att votera om de inte hade andra ärenden i riksdagen.

Voteringsnärvaron förändrades med 4,7 procentenheter mer för ”nära Stockholm” än ”Stockholm” när kontrollvariablerna inkluderas, men skillnaden är inte signifikant (bilaga 9, tabell 9:1). Voteringsnärvaron förändrades med 9,1 procentenheter mer för ”avlägsset Stockholm” än ”Stockholm”. Denna skillnad är stor och behåller sin signifikans, vilket betyder att den förändrades på så olika sätt för de två grupperna att denna skillnad troligen inte uppstod av slumpen.

Slutligen kan uppsatsens sista frågeställning ”(Hur) förändrades den deskriptiva representativiteten vid voteringarna i Sveriges riksdag under covid-19-pandemin i förhållande till kön, ålder och geografi?” därmed besvaras.

Den deskriptiva statistiken illustrerar att den *könsrepresentativiteten* kom att förändras då kvinnors andel ökade med 4,7 procentenheter (diagram 1), även om viss förändring troligen förklaras av att riksdagens sociala sammansättning som helhet eventuellt förändrades något under perioderna. Förändringarna var i vissa fall större på partigruppsnivå (diagram 2). Regressionsanalyserna visar att kvinnor gick från att ha lägre genomsnittlig voteringsnärvaro än män innan pandemin, till att ha högre genomsnittlig voteringsnärvaro under pandemin. Däremot var kvinnors högre voteringsnärvaro under pandemin (1,8 procentenheter högre med kontrollvariabler) inte statistiskt signifikant vilket tyder på att skillnaden kan ha uppstått slumpmässigt (tabell 5). Därtill visar regressionsanalysen med interaktionseffekt att kvinnor och mäns genomsnittliga voteringsnärvaro inte förändrades på signifikant olika sätt under pandemin (mäns voteringsnärvaro förändrades med 2,7 procentenheter mer, med kontrollvariabler) (tabell 9:1). Därmed kan konstateras att även om könsrepresentativiteten förändrades något under pandemin tycks inte 55-personersöverenskommelsen ha skapat ojämlika förutsättningar för män och kvinnor att utföra det politiska uppdraget, när det kommer till att väljas ut till votering.

Den deskriptiva statistiken illustrerar att den *åldersrepresentativiteten* förändrades under pandemin, bland annat att andelen 65+ kom att minska betydligt under pandemin (0,58 procentenheter, motsvarande en 27-procentig minskning) (diagram 3). Regressionsanalysen visar också att den genomsnittliga voteringsnärvaron för ledamöter under respektive över 65 år gick från att vara mycket jämn innan pandemin till att signifikant skilja sig åt under pandemin (65+ hade 8,2 procentenheters lägre voteringsnärvaro, med kontrollvariabler) (tabell 5). Detta tyder på att åldersgrupperna valdes ut att votera i olika grad under pandemin, och att denna skillnad inte uppstod slumpmässigt. Regressionsanalysen med interaktionseffekt visar dock att det inte möjligt att konstatera den genomsnittliga voteringsnärvaron förändrades på olika sätt

för de olika åldersgrupperna trots att skillnaden är stor (65+ voteringsnärvaro förändrades med 8,1 procentenheter mer, med kontrollvariabler) (tabell 9:1). Detta beror troligen på de begränsade observationerna i gruppen över 65 år. Men faktum kvarstår att skillnaderna mellan gruppernas genomsnittliga voteringsnärvaro var stora vilket tyder på att 55-personersöverenskommelsen skapade ojämlika förutsättningar för ledamöterna att väljas ut till votering.

Den deskriptiva statistiken illustrerar att den *geografiska representativiteten* förändrades under pandemin, där andelen ledamöter som representerade ”Stockholm” kom utgöra 7,64 procentenheter större andel och ledamöter som representerade valkretsar ”avlägset Stockholm” utgjorde 8,49 procentenheter lägre andel (diagram 4). Regressionsanalysen visar att den genomsnittliga voteringsnärvaron för de tre avståndskategorierna gick från att vara relativt jämn innan pandemin, till att signifikant skilja sig åt mellan ”Stockholm” och ”avlägset Stockholm” under pandemin (”avlägset Stockholm” hade 7,1 procentenheter lägre voteringsnärvaro, med kontrollvariabler) (tabell 5). Detta tyder på att ledamöter från avståndsgrupperna kom att väljas i olika grad under pandemin. Därtill går det med regressionsanalysen med interaktionseffekt att konstatera den genomsnittliga voteringsnärvaron förändrades på signifikant olika sätt för ”Stockholm” och ”avlägset Stockholm” (”avlägset Stockholm” voteringsnärvaro förändrades med 9,1 procentenheter mer, med kontrollvariabler) (tabell 9:1). Sammantaget kan därmed konstateras att ojämlika förutsättningar att utföra det politiska uppdraget tycks ha uppstått mellan ledamöter som representerade Stockholm och delar av landet som hade mer än två timmars restid till Stockholm.

Dessa kvantitativa resultat går därmed väl i linje med de kvalitativa resultaten, nämligen att ledamöter i åldersriskgrupp och med långa avstånd till riksdagen i lägre grad valdes ut att votera under pandemin.

6. Slutsatser

En förändrad deskriptiv representativitet under en kris betyder att olika sociala grupper fått ojämlika förutsättningar att utföra sina representationsuppdrag (rättviseargumentet), vilket också riskerar leda till att de underrepresenterade gruppernas intressen företräds i sämre utsträckning i parlamentet (intresseargumentet). Därmed hotas demokratin att undergrävas under en kris. Bibehållen representativitet under en kris kan dessutom vara särskilt viktig eftersom olika grupper kan påverkas på skilda sätt av krisen – under pandemin drabbades exempelvis kvinnor av ett större omsorgsansvar, äldre av mer allvarlig sjukdom, unga av arbetslöshet och gränsregioner av stängda gränser.

Fler kriser kommer troligen utmana parlamentets förmåga att sammanträda fysiskt i framtiden. Det blir därför viktigt att lära av hur den deskriptiva representativiteten påverkats under tidigare kriser. Uppsatsen syftade därför till att bidra med att fördjupa förståelsen om huruvida deskriptiv representativitet prioriteras och förändras under kris, genom att studera detta i Sveriges riksdag under covid-19-pandemin. De ingående svaren på frågeställningarna återfinns i slutet av respektive sektion i resultat- och analysavsnittet och besvaras endast övergripande nedan.

Hur utsåg partigrupperna i Sveriges riksdag vilka ledamöter som skulle votera under covid-19-pandemin?

Sammantaget kan urvalet beskrivas som en pragmatisk process där funktion och smittoriskminimering ställdes mot varandra. Partigrupperna utsåg vilka som skulle votera under pandemin genom att i olika grad ta hänsyn till vilka ledamöter som behövde vara på plats för att hantera andra möten (ärendeprincipen) och hur smittsäkert ledamöterna kunde ta sig till riksdagen (smittskyddsprincipen). Ett fåtal partigrupper ansåg också att partigrupsledningen hade ett särskilt ansvar gentemot övriga ledamöter och att de därför oftare valdes till votering (partiledningsprincipen).

Beaktades den deskriptiva representativiteten i voteringsgruppen och kan beaktandet härledas till rättviseargumentet och/eller intresseargumentet?

Det framkom att fem av åtta partigrupper på något sätt beaktade den deskriptiva representativiteten i voteringsgruppen, även om detta inte tycks varit någon huvudsaklig urvalsprincip. Två partigrupper beaktade könsrepresentativiteten passivt, och tre aktivt. En av dessa partigrupper beaktade även den geografiska representativiteten aktivt. Ingen partigrupp beaktade åldersrepresentativiteten.

Beaktandet av den deskriptiva representativiteten, främst könsrepresentativiteten, kan härledas till rättviseargumentet och att det ansågs vara en självklarhet eller hade varit orättvist om en social grupp voterade oftare än andra grupper. Anledningen till att argumentet främst tillämpades på könsrepresentativiteten är troligen att normen om könsbalans är djupt integrerad

i svensk politik, samt att åldersgrupperna och avståndsgrupperna kom att utsättas för olika nivåer av risk när de voterade medan så inte var fallet för könen.

Intresseargumentet fick lite bäring eftersom ledamotreduceringarna endast gällde voteringarna. Men en partigrupps beaktande av könsrepresentativiteten och den geografiska representativiteten kan utöver rättviseargumentet även härledas till intresseargumentet då det ansågs viktigt att alla sociala grupper var likvärdigt representerade även vid de informella överläggningarna som uppstod på plats och i någon mån påverkade det politiska innehållet.

(Hur) förändrades den deskriptiva representativiteten vid voteringarna i Sveriges riksdag under covid-19-pandemin i förhållande till kön, ålder och geografi?

Partigruppernas tillämpning av 55-personersöverenskommelsen ledde till att den deskriptiva representativiteten vid voteringarna förändrades något. Kvinnor kom att utgöra en större andel vid voteringarna under pandemin, ledamöter över 65 år en mindre andel och likaså ledamöter som representerade valkretsar avlägset Stockholm.

Den genomsnittliga voterings närvaron gick från att vara jämn innan pandemin till att signifikant skilja sig åt under pandemin för två grupper; mellan ledamöter under respektive över 65 år, samt mellan ledamöter som representerade Stockholm respektive ledamöter som representerade valkretsar avlägset Stockholm. Därtill kunde konstateras att den genomsnittliga voterings närvaron förändrade sig på signifikant olika sätt för de nämnda avståndskategorierna. 55-personersöverenskommelsen tycks alltså tillämpats på ett sätt som påverkade de olika ålders- och avståndsgrupperna på olika sätt. Ojämliga förutsättningar att utföra representationsuppdraget under krisen uppstod alltså för olika grupper, vilket är en farhåga enligt rättviseargumentet. Men givet att olika grupper utsattes för olika grader av risk när de voterade ligger det nära till hands att ifrågasätta om det inte är mer rättvist att mer riskutsatta inte utsattes för risken att votera lika ofta som andra.

Andelen kvinnor kom, till skillnad från i många andra parlament, att öka i riksdagen under pandemin. Detta beror troligen på att könsbalansen innan pandemin var god i Sverige och att den för många partigrupper troligen även var god i valkretsarna, på centrala partigruppssposter och i utskotten. Män och kvinnor hade således liknande behov (ärendepincipen), ”ansvar” (partiledningsprincipen) och möjligheter (smittskyddsprincipen) att vara på plats. För de fem partigrupper som beaktade könsrepresentativiteten blev det därmed ingen större utmaning att aktivt eller passivt upprätthålla den, och för de partigrupper som inte beaktade könsrepresentativiteten upprätthölls den delvis per automatik när de gjorde sina urval enligt övriga principer. Det hade därför krävt aktiv diskriminering mot kvinnor för att kvinnor skulle underrepresenteras, exempelvis om manligt ledarskap föredragits som den tidigare forskningen visat kan bli fallet under en kris. Men så verkar inte ha varit fallet i riksdagen under pandemin.

Även om det är förståeligt att inte fler partigrupper beaktade den deskriptiva representativiteten med hänvisning till intresseargumentet då antalbegränsningarna endast omfattade voteringarna, var det förvånande att inte alla partigrupper beaktade den deskriptiva representativiteten med hänvisning till rättviseargumentet. Åtminstone när det kommer till könsrepresentativiteten, där det inte förelåg några riskdiskrepanser mellan män och kvinnor och där det länge verkats för ett jämlikt politiskt deltagande, också bland några av de partigrupper som inte beaktade könsrepresentativiteten under pandemin. Voteringar kom att bli ett farofyllt uppdrag men även eftertraktat av många – då borde en jämn könsfördelning vara eftersträfvansvärt. Men det är inte heller konstigt att sådana övervägningar åsidosätts i den allvarsamma situation respondenterna beskriver där partigrupperna försökte förhindra allvarlig sjukdom och död, samtidigt som de skulle säkerställa riksdagens förmåga att fatta beslut som var nödvändiga för att hantera krisen.

Men om det inte är en självklarhet att den deskriptiva könsrepresentativiteten prioriteras i ett könsmedvetet parlament som riksdagen, är det förmodligen mindre troligt att den värnas i parlament där den vanligtvis tillskrivs mindre betydelse. I parlament där den deskriptiva könsrepresentativiteten är mindre god innan krisen är det också sannolikt att ett icke-beaktande av könsrepresentativiteten får större konsekvenser om urvalet görs baserat på ärendeprincipen, partiledningsprincipen och/eller smittskyddsprincipen eftersom den goda könsbalans som finns i riksdagen då saknas. I parlament där det redan föreligger ojämlika möjligheter att utföra representationsuppdraget förstärks dessa troligen snarare ytterligare av krisen, än minskar. Där män har fler ledande positioner innan krisen, blir troligen preferensen för manligt ledarskap starkare under krisen. Där det redan är svårare för kvinnor att verka inom politiken på grund av könsdiskriminering, blir det troligen ännu svårare när skolor stängs under en kris och kvinnor förväntas ta ett större omsorgsansvar.

I dessa fall krävs ett aktivt beaktande av den deskriptiva könsrepresentativiteten för att förhindra att kvinnor och män får ojämlika förutsättningar att utföra representationsuppdragen under en kris, och kvinnors intressen som konsekvens riskerar att företrädas i lägre utsträckning. Detta blir särskilt viktigt om deltagarbegränsningarna även gäller överläggningsprocesserna. Det är därför avgörande att i förväg utarbeta strategier att förhindra att den deskriptiva representativiteten snedvrids under en kris. Kanske bör hela parlamentets verksamhet digitaliseras under, så att alla ledamöter kan representera sina väljare på mer likvärdiga villkor och ett demokratiskt representationsunderskott för olika sociala grupper kan förebyggas under krisen? En förutsättning för att säkra kvinnors långsiktiga representation under en kris är också att arbeta för en god könsbalans i parlamentet som helhet, i olika utskott, roller och valkretsar.

Behovet av vidare forskning om deskriptiv representativitet under kris är brett. Till att börja kan regressionerna i uppsatsen kompletteras med att kontrollera för ledamöternas

utskottstillhörighet och -roll när den genomsnittliga voterings närvaron studeras, då detta inte var genomförbart inom uppsatsens tidsramar. Intervjuerna visar att ärendeprocessen vägde tungt i många partigrupper, och det är troligt att ledamöter som ingick i utskott som oftast sammanträdde fysiskt kommer ha högre genomsnittlig voterings närvaro. Därtill kan uppsatsens flermetodologiska ansats, inklusive regressionsanalys, med fördel appliceras på fler fallstudier där antalet ledamöter reducerades under pandemin (exempelvis Norge, Finland, Danmark, Tyskland, Frankrike). Det vore relevant att se om liknande resultat identifieras i andra könsmedvetna parlament, eller om det svenska fallet av någon anledning står ut. Det vore även relevant att studera förändringar i den deskriptiva representativiteten i parlament där den inte var lika god innan krisen, exempelvis Tyskland och Frankrike, för att se om särskilda åtgärder vidtogs för att säkerställa kvinnors representation och om underrepresentationen ökade under pandemin.

Framtida forskning bör även undersöka huruvida den deskriptiva representativiteten prioriterades högre i parlament där reduktionen av antalet ledamöter under pandemin även innefattade överläggningsprocesserna. Malloy (2020) och Mills (2020) analyser av Kanada och Australien kan därför fördjupas med kvalitativa intervjuer för att besvara huruvida den deskriptiva representativiteten beaktades, även om den nu inte nödvändigtvis bevarades under pandemin. Vidare bör det i fall där deltagandet vid överläggningarna begränsades och representativiteten försämrades undersökas om detta ledde till att de underrepresenterade gruppernas intressen företrädde i lägre utsträckning, i enlighet med intresseargumentet.

Sverige var ett mest-troligt fall för att den deskriptiva representativiteten skulle upprätthållas under pandemin. Det kan konstateras att dessa förväntningar bekräftades gällande könsrepresentativiteten, medan åldersrepresentativiteten och den geografiska representativiteten försämrades givet gruppernas ökade riskutsatthet. Upprätthållandet av könsrepresentativiteten förklaras dock troligen mest av att ledamöterna ofta valdes ut att votera baserat på funktion och av att det innan pandemin fanns en jämn könsbalans i valkretsarna, utskotten och partigrupperna. Huruvida partigrupperna beaktade den deskriptiva könsrepresentativiteten verkar ha spelat mindre roll. Viktiga lärdomar kan därför dras till andra fall där den deskriptiva representativiteten inte är lika god innan krisen och troligen inte lika högt prioriterad. Ett aktivt beaktande av den deskriptiva representativiteten blir då troligen nödvändig för att säkerställa att alla grupper i samhället då får en likvärdig demokratisk representation under en kris.

7. Referenslista

- 2021/22:RS6. ”Riksdagen under coronapandemin 2020”. *Framställning till riksdagen*.
- Aberbach, Joel D. & Rockman, Bert A. 2002. "Conducting and Coding Elite Interviews". *Political science & politics*, 35(4): 673-676.
- Barnes, Tiffany D. & O'Brien, Diana Z. 2018. "Defending the Realm: The Appointment of Female Defense Ministers Worldwide." *American Journal of Political Science*, 62 (2): 355–68.
- Björnehed, Emma. 2012. *Ideas in Conflict: The Effect of Frames in the Nepal Conflict and peace process*. Doctoral dissertation, Acta Universitatis Upsaliensis.
- Brambor, Thomas, Clark, William Roberts & Golder, Matt. 2006. "Understanding Interaction Models: Improving Empirical Analyses". *Political Analysis*, 14(1): 63–82.
- Brulé, Rachel. 2023. "Climate Shocks and Gendered Political Transformation: How Crises Alter Women's Political Representation". *Politics & Gender*, 1-7.
- Celis, Karen. 2007. "Substantive Representation of Women: The Representation of Women's Interests and the Impact of Descriptive Representation in the Belgian Parliament (1900-1979)". *Journal of women, politics & policy*, 28(2): 85–114.
- Celis, Karen. & Childs, Sarah. 2008. "Introduction: The Descriptive and Substantive Representation of Women: New Directions". *Parliamentary affairs*, 61(3): 419–425.
- Chaplin, Steven. 2020. "Protecting parliamentary democracy in "plague" times: Accountability and democratic institutions during the pandemic". *Commonwealth Law Bulletin*, 46(1): 110-123.
- Dahlqvist, Julia & Reichel, Jane. 2021. "Swedish Constitutional Response to the Coronavirus Crisis – The Odd One Out?" in Kettemann, Matthias C. & Lachmayer, Konrad. (red.) *Pandemocracy in Europe: Power, Parliaments and People in Times of COVID-19*. Bloomsbury Academic.
- Eagly, Alice H. & Karau, Steven J. 2002. "Role Congruity Theory of Prejudice toward Female Leaders." *Psychological Review*, 109 (3): 573–98.
- Erikson, Josefina & Freidenvall, Lenita. 2021. "A legislative gender-equality norm as a catalyst for change? Discursive convergence in the case of the Swedish Parliament". *European Journal of Politics and Gender*, 4(3): 403–421.
- Erikson, Josefina & Josefsson, Cecilia. 2022. "The Parliament as a Gendered Workplace: How to Research Legislators' (UN) Equal Opportunities to Represent." *Parliamentary Affairs*, 75(1): 20-38.
- Erikson, Josefina & Josefsson, Cecilia (kommande). "The Global COVID-19 Pandemic – A Window of Opportunity to Make Parliaments More Gender Equal Workplaces?"
- Esaiasson, Peter, Gilljam, Mikael, Oscarsson, Henrik & Wängnerud, Lena (red.). 2012. *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*, 4:1. Stockholm: Norstedts juridik.
- Esaiasson, Peter & Holmberg, Sören. 1996. *Representation from above: members of Parliament and representative democracy in Sweden*. Aldershot: Dartmouth

- Folkhälsomyndigheten. 2022. "När hände vad under pandemin?". Hämtad 2022-11-30 <https://www.folkhalsomyndigheten.se/smittskydd-beredskap/utbrott/aktuella-utbrott/covid-19/folkhalsomyndighetens-roll-under-arbetet-med-covid-19/nar-hande-vad-under-pandemin/>
- Freidenvall, Lenita. 2016. "Intersectionality and candidate selection in Sweden". *Politics*, 36(4): 355–363.
- Grabowski, Radoslaw. 2020. "Admissibility of Remote Deliberation and Voting in the Polish Parliament. The Functioning of the Sejm and Senate During the COVID-19 Pandemic". *Przegląd Prawa Konstytucyjnego*, 6(58): 149-158.
- Greene, Alan. 2020. *Emergency Powers in a Time of Pandemic*. Bristol: Bristol University Press.
- Harvey, William S. 2011. "Strategies for conducting elite interviews". *Qualitative research*, 11(4): 431-441.
- Helboe Pedersen, Helene & Borghetto, Enrico. 2021. "Fighting COVID-19 on Democratic Terms. Parliamentary Functioning in Italy and Denmark during the Pandemic." *Representation*, 57(4): 401-418.
- Hernes, Helga Maria. 1987. *Welfare state and woman power: essays in state feminism*. Oslo: Norwegian University Press
- Holmberg, Sören. 2018. "Åsiktsöverensstämmelse är viktig" i Karlsson, David (red). *Folkets främsta företrädare*. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Kapiszewski, Diana, Maclean, Lauren M., & Read, Benjamin L. 2015, *Field Research in Political Science: Practices and Principles*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Karlsson, David. 2014. "Politikerna och den sociala representationen" i David Karlsson & Mikael Gilljam (red.) *Svenska politiker. Om de folkvalda i riksdag, landsting och kommun*. Stockholm: Santérus förlag
- Karlsson, David. 2018a. "Företrädarskap i riksdagen" i Karlsson, David (red). *Folkets främsta företrädare*. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Karlsson, David. 2018b. "Putting Party First: Swedish MPs and their Constituencies". *Representation*, 51(1): 87–102.
- Karlsson, David & Wängnerud, Lena. 2018. "Social representation i riksdagen" i Karlsson, David (red). *Folkets främsta företrädare*. Göteborgs universitet.
- Luft, Rachel. 2016. "Racialized Disaster Patriarchy: An Intersectional Model for Understanding Disaster Ten Years after Hurricane Katrina." *Feminist Formations*, 28(2): 1–26.
- Malloy, Jonathan. 2020. "The Adaptation of Parliament's Multiple Roles to COVID-19". *Canadian journal of political science*, 53(2): 305-309.
- Mills, Stephen. 2020. "Parliament in a Time of Virus: Representative Democracy as a 'Non-Essential Service'". *Australian Parliamentary Review*, 34(2): 7-26.
- O'Brien, Diana Z. & Piscopo, Jennifer M. 2023. "Gender and Political Representation in Times of Crisis." *Politics & gender*, 1–9.
- Palmieri, Sonia & Childs, Sarah. 2020. "Patience Ladies: Gender-Sensitive Parliamentary Responses in a Time of Crisis". *European Journal of Law Reform* 4: 467-485.

- Pitkin, Hanna F. 1967. *The concept of representation*. Berkeley: University of California Press.
- SCB. 2020. "Valda av folket - En studie av social representativitet i folkvalda församlingar". *Demokratistatistisk rapport 25*.
- Solevid, Maria och Wängnerud, Lena. 2019. *Hur gamla är de som bestämmer? Om åldersrepresentation i politiska församlingar. Rapport 6*. Stockholm: Delegationen för senior arbetskraft.
- SOU 2004:49. *Engagemang, mångfald och integration. Om möjligheter och hinder för politisk jämlikhet*.
- Sveriges riksdag. 2020. "Överenskommelse om kammarens och utskottens arbete med anledning av spridningen av covid-19". 16 mars 2020. Hämtad 2022-04-15
<https://www.riksdagen.se/globalassets/01.-aktuellt/201920/overenkommelse-mellan-gruppledarna-maa-covid-19.pdf>
- Sveriges riksdag. 2022. *Öppna data*. Hämtad 2022-11-02
<https://data.riksdagen.se/data/voteringar/>
- Siefken, Sven. 2022. "The Bundestag in the Pandemic Year 2020/21 - Continuity and Challenges in the Covid-19 Crisis". *German politics*, pp. 1-22.
- Uberoi, Elise. 2021. "Remote Participation and Proxy Voting in the UK House of Commons". *International Journal of Parliamentary Studies*, 1(1): 160-172.
- Valmyndigheten 2022. *Valpresentation 2018*. Hämtad 21 december 2022
<https://historik.val.se/val/val2018/alkon/R/rike/alderkon.html#rostberalkon>
- Watkins, Daphne & Gioia, Deborah. 2015. *Mixed Methods Research*. New York: Oxford University Press.
- Wängnerud, Lena. 2009. "Women in Parliaments: Descriptive and Substantive Representation." *Annual Review of Political Science*, 12: 51–69.
- Wängnerud, Lena. 2010. "Politisk representation: partier på reträtt i svensk statsvetenskap?". *Statsvetenskaplig tidskrift*, 112(5): 426–410.
- Wängnerud, Lena. 2017. "Att gå och rösta. Valdeltagande och social representation efter rösträttens införande." i Holgersson, Ulrika och Wängnerud, Lena. *Rösträttens århundrade*. Göteborg och Stockholm: Makadam förlag.
- Österman, Marcus & Folke, Olle. 2020. *Getting started with quantitative analysis: descriptive statistics, statistical inference and regression analysis*. Uppsala Department of Government, Uppsala University.

Bilagor

Bilaga 1 – Deskriptiv representativitet i Sveriges riksdag efter valet 2018

De flesta riksdagspartierna arbetar för en god deskriptiv representativitet. En stor del av detta arbete sker när partierna sätter samman sina vallistor. Freidenvall (2016) finner att 92% av ansvariga för sammansättningen av vallistorna uppger att en jämn könsfördelning är central, 73% menar att kandidaternas bostadsort spelar roll, 49% ålder och 54% etnicitet.

Den geografiska representativiteten är formellt integrerad i valsystemet genom att ledamöterna väljs för att representera en av de 29 valkretsarna. Förenklat beskrivet avgörs valkretsens mandat av antalet invånare i området, så att hela landet representeras på ett likvärdigt sätt i riksdagen. Det är inget krav att ledamoten själv ska ha någon koppling till valkretsen men det är oftast fallet i praktiken (Freidenvall 2016: 357–358, Karlsson 2018a: 11). I grunden för denna formaliserade integrering av geografisk representativitet finns en tanke om att personer från samma ort delar erfarenheter som kan ge dem särskilda intressen och perspektiv (SOU 2004: 181).

Valkretsar och mandatfördelning efter valet 2018

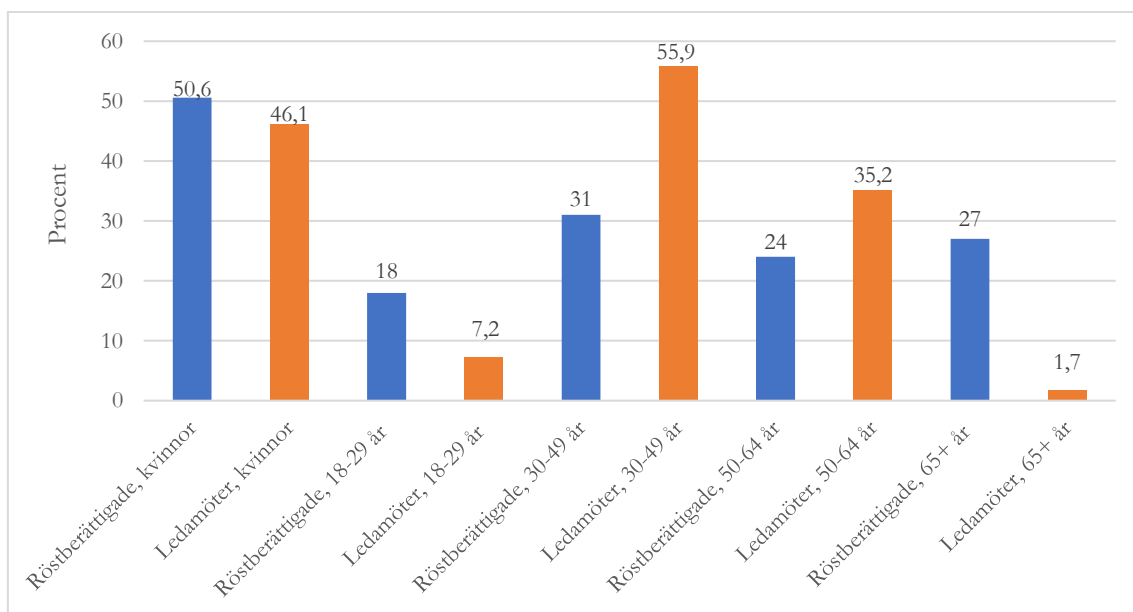
Valkrets	Antal mandat 2018
Stockholms kommun	32
Stockholms län	43
Uppsala län	13
Södermanlands län	10
Västmanlands län	9
Blekinge län	5
Dalarnas län	10
Gotlands län	2
Gävleborgs län	9
Göteborgs kommun	19
Hallands län	13
Jämtlands län	5
Jönköpings län	13
Kalmar län	8
Kronobergs län	6
Malmö kommun	11
Norrbottnens län	8
Skåne läns norra och östra	11
Skåne läns södra	14
Skåne läns västra	11
Värmlands län	11
Västerbottens län	9
Västernorrlands län	8
Västra Götalands läns norra	19
Västra Götalands läns södra	8

Västra Götalands läns västra	13
Västra Götalands läns östra	10
Örebro län	12
Östergötlands län	16
Totalt: 29 valkretsar	349 mandat

Källa: Valmyndigheten (2022)

Könsrepresentativiteten är särskilt god i riksdagen och många partier eftersträvar en jämn könsbalans bland kandidaterna på sina vallistor (SCB 2020: 15, Freidenvall 2016: 358–359, Wängnerud 2017: 285). Efter valet 2018 var 46,1 % av riksdagsledamöterna kvinnor, medan antalet röstberättigade kvinnor i befolkningen var 50,6 % (Wängnerud 2017: 320, Valmyndigheten 2022). Könsrepresentativiteten varierar dock mellan partigrupperna i riksdagen (Wängnerud 2017: 320, SCB 2022: 29). Ålderrepresentativiteten är däremot sämre. 30–49-åringar var mest överrepresenterade i riksdagen då ca 60% av ledamöterna tillhörde denna grupp medan endast 31% av befolkningen gjorde det. Både unga (18–29) och äldre (65+) var underrepresenterade i riksdagen, vilket illustreras i diagram 1 (SCB 2022: 29-30, Solevid och Wängnerud 2017: 9-10, Valmyndigheten 2022).

Deskriptiv kön- och åldersrepresentativitet i riksdagen efter valet 2018



Diagrammet visar den deskriptiva köns- och åldersrepresentativiteten i riksdagen efter valet 2018. Andel angivet i procent av samtliga röstberättigade, respektive procent av samtliga riksdagsledamöter. Källor: Solevid och Wängnerud 2019, Valmyndigheten 2022, SCB 2022.

Bilaga 2 – 55-personersöverenskommelsen

Källa: Sveriges riksdag, 2020.

Överenskommelse om kammarens och utskottens arbete med anledning av spridningen av covid-19

Denna överenskommelse syftar till att säkerställa att riksdagen kan fullgöra sina uppgifter även vid den händelse att ett större antal riksdagsledamöter är förhindrade från att delta i riksdagsarbetet.

Bakgrunden till överenskommelsen är den extraordinära situation som spridningen av covid-19 har medfört. För att garantera riksdagens uthålliga beslutskapacitet och den samhällsviktiga verksamhet som riksdagen bedriver, förbinder sig härmed Socialdemokraterna, Moderaterna, Sverigedemokraterna, Centerpartiet, Vänsterpartiet, Kristdemokraterna, Liberalerna och Miljöpartiet vid att upprätthålla de åtgärder och prioriteringar som nedan anförs under en begränsad tidsperiod. Oaktat denna överenskommelse är riksdagens samtliga ledamöter, som inte är sjukskrivna, föräldralediga eller tjänstlediga på annan grund, fortsatt i tjänst och ska fortsatt fullgöra sina uppdrag, om än delvis i andra former än vanligt.

Voteringar

Endast 55 ledamöter kommer under den överenskomna tiden att delta i beslut i riksdagens kammare. Dessa ska fördelas procentuellt i enlighet med kammarens ordinarie mandatfördelning för att spegla valresultatet.

Det innebär att röstande antal ledamöter per parti utfaller som nedan:

Socialdemokraterna	16
Moderaterna	11
Sverigedemokraterna	10
Centerpartiet	5
Vänsterpartiet	4
Kristdemokraterna	3
Liberalerna	3
Miljöpartiet	3

Under tiden för denna överenskommelse kommer inte kvittningssystemet att tillämpas utan partierna ansvarar själva för att ha röstande ledamöter i kammaren i enlighet med fördelningen ovan.

Sammanträden

Formella sammanträden med kammaren och utskotten kan enbart genomföras i form av fysiska möten i Stockholm, men partierna bör verka för att, då det är möjligt, minska antalet fysiska sammanträden och begränsa dess längd. Beroende på typ av sammanträde ska prioriteringar göras i samråd med kammarkansliet, utskottskanslierna och regeringskansliet.

Utskotten och EU-nämnden

Utskotten ska fortsätta sammanträda och föra ärenden till kammaren för avgörande. EUN ska fortsätta samråda med regeringen om EU-arbetet. För att underlätta för partiernas arbete i utskott och EU-nämnd kan partierna nominera ett valfritt antal ledamöter till extrasuppleanter i ett valfritt antal utskott samt EU-nämnden.

Giltighetstid

Överenskommelsen träder i kraft vid undertecknandet och börjar tillämpas från och med 2020-03-16 och gäller till och med 2020-03-30

Vid en eventuell förlängning av överenskommelsen ska detta göras senast fem dagar innan överenskommelsens upphörande genom skriftligt samtycke från alla gruppledare.

I det fall ett parti avser att frångå denna överenskommelse ska detta meddelas övriga gruppledare senast fem dagar innan detta sker.

Stockholm 2020-03-16

Annelic Karlsson (S)

Tobias Billström (M)

Henrik Vinge (SD)

Ulrika Heie (C)

Maj Karlsson (V)

Camilla Brodin (KD)

Johan Pehrson (L)

Janine Alm Ericson (MP)

Bilaga 3 – Intervjuförfrågan

Hej,

Jag skriver till dig med en förfrågan om att få intervjua dig till min masteruppsats om representativiteten i riksdagen under pandemin, eftersom du var [roll under pandemin] och därmed har insyn i uppkomsten, och ditt partis tillämpning, av 55-personersöverenskommelsen.

I uppsatsen kommer jag med hjälp av voteringsstatistik undersöka om den deskriptiva representativiteten (kön, ålder, valkrets) eventuellt förändrades under perioden då 55-personersöverenskommelsen gällde – ett ämne som jag fattade intresse för när jag jobbade som internationell rådgivare på Riksdagens internationella kansli 2018–2021. Det identifierades också av Riksdagens coronakommitté som angeläget att studera representativiteten under pandemin, exempelvis om män eller kvinnor, eller vissa åldersgrupper, till högre eller lägre grad var närvarande vid voteringarna (framställning till riksdagen 2021/22:RS6, s. 8 och s. 337).

Syftet med intervjuerna är att undersöka hur 55-personersöverenskommelsen tillämpades av partierna. Ambitionen är att intervjua företrädare från samtliga partier.

När: en tid som passar dig, gärna under [v. 43-44]

Plats: på en plats i Stockholm som passar dig, eller digitalt om du föredrar det.

Längd: maximalt en timme.

Uppsatsen skrivs inom ramen för Uppsala universitets politics masterprogram och handleds av Cecilia Josefsson.

Det vore mycket uppskattat om du skulle ha möjlighet att medverka i denna studie, då du har en unik insyn i processen. Säg gärna till om du vill ha mer information.

Vänliga hälsningar,
Jeanette Ohlsson Rian
[telefonnummer]

Bilaga 4 – Samtyckesblankett

Samtycke till medverkan i studie

Studien syftar till att med hjälp av voteringsdata studera den deskriptiva representativiteten i riksdagen under tiden som 55-personersöverenskommelsen tillämpades under pandemin, för att identifiera eventuella skillnader jämfört med den mandatperiodens inledning. Vidare syftar uppsatsen till att, genom intervjuer med partiföreträdare, undersöka hur partigrupperna resonerade gällande tillämpningen av 55-personersöverenskommelsen, mer specifikt vilka eventuella avvägningar som gjordes i förhållande till representativitet, det personliga mandatet och upprätthållande av riksdagens lagstiftande funktion.

Studien är en masteruppsats som skrivs av masterstudent Jeanette Ohlsson Rian, inom ramen för Uppsala universitets politics masterprogram. Uppsatsen handleds av Cecilia Josefsson vid universitetets statsvetenskapliga institution.

Intervjun spelas in i syfte att möjliggöra transkribering och analys av materialet. Inspelningen raderas efter det att uppsatsen har blivit godkänd.

Om så önskas kan intervjuavaren anonymiseras så att det inte framgår några referenser till vem som intervjuats. Då kommer varken respondentens namn eller parti att återges när intervjuavaren behandlas i uppsatsen. Kryssa i rutan nedan om du vill vara anonym:

Jag vill vara anonym

Härmed bekräftar jag att jag samtycker till att medverka i studien och att jag har tagit del av informationen:

Underskrift

Namnförtydligande

Ort och datum

Kontaktuppgifter
Jeanette Ohlsson Rian
[e-post]

Bilaga 5 – Respondenter

Namn	Parti	Roll under pandemi/del av pandemin	Roll vid intervju-tillfälle	Intervju-metod
Annelie Karlsson	Socialdemokraterna	Gruppledare	Sitter ej kvar i riksdagen, men fortfarande aktiv i partiet	På plats
Edward Riedl	Moderaterna	Ledamot	Ordförande finansutskottet	Telefon
Mattias Bäckström Johansson	Sverigedemokraterna	Vice gruppledare	Ledamot, tf. partisekreterare	På plats
Anders W Johnsson	Centerpartiet	Gruppledare, vik. partiledare	Ledamot	Videomötes-tjänst
Maj Karlsson	Vänsterpartiet	Gruppledare	Ledamot	Telefon
Anonym	Kristdemokraterna	Anonym	Anonym	På plats
Lina Nordquist	Liberalerna	Vice gruppledare	Gruppledare	Videomötes-tjänst
Janine Alm Ericson	Miljöpartiet	Gruppledare*	Ledamot	På plats

*Partiet har ett delat gruppleaderskap, vilket innebär att ytterligare en ledamot var gruppledare under perioden

Intervjuerna genomfördes mellan den 24 oktober–25 november 2022.

Bilaga 6 – Intervjuguide

Presentation av studien

- Upplägg för intervju.
- Samtyckesblankett, samtal om anonymitet och godkännande av ljudupptagning.
- Har du någon tid vi måste avslutat intervjun till?

Inledning

- Kan du berätta om vad du hade för roll under pandemin?
 - o Hur mycket insyn skulle du säga att du har i hur 55-personersöverenskommelsen tillämpades i din partigrupp?
- Kan du berätta lite om diskussionerna om 55-personersöverenskommelsen i gruppledarkretsen?
 - o Såg ni några risker med överenskommelsen?

Sammansättning av voteringsgruppen

- Kan du berätta om hur ni satte samman er voteringsgrupp?
 - o Ändrade ni urvalsmetod under perioden?
- Om du skulle välja ett ord som beskriver den premiss ni satte samman voteringsgruppen under, vilket ord skulle du välja?
- Var det eftertraktat att väljas ut till att vara med och votera?
 - o Fick ledamöterna komma med önskemål om de ville vara med och votera?
 - o Tror du att ledamöterna i din partigrupp upplevde att de hade samma möjlighet att vara med och votera?

Deskriptiv representativitet

- Hade ni någon tanke om att upprätthålla en könsbalans i er voteringsgrupp?
- Hade ni någon tanke om att upprätthålla en balans i vilka valkretsar ledamöterna som voterade representerade när ni satte samman er voteringsgrupp?
- Hade ni någon tanke om att upprätthålla en åldersbalans i er voteringsgrupp?
- Skulle du säga att det spelade någon roll vilka som var med vid voteringarna?
 - o Skulle det haft någon betydelse om det var 90% kvinnor, eller 90% stockholmare?

- Om det nu inte hade betydelse för voteringsresultaten, skulle du säga att det hade någon annan betydelse?
- Det talas i representationssammanhang ibland om att beslut som fattas av en församling som speglar befolkningen t.ex. i hänseende till kön, ålder och hemvist, får större legitimitet i allmänhetens ögon. Var det någonting ni resonerade kring?
- Skulle du säga att ledamöternas förutsättningar att representera sina väljare påverkades av överenskommelsen?

Smittskyddsprincipen

- Hur såg ni på deltagande av ledamöter som var i riskgrupp?
 - Händes det att ledamöter i riskgrupp ville delta vid voteringarna? Hur hanterade ni det?
- Hur såg ni på deltagande av ledamöter som omfattades av olika smittskyddsråd och/eller rekommendationer?
 - Hur såg ni på deltagande av ledamöter som omfattades av reserekommendationer?

Ledamöternas jämlika förutsättningar

- Upplever du att ledamöterna som var på plats fick några fördelar av att vara på plats?
- Hur genomförde ni era partigruppsmöten under tiden för överenskommelsen?
 - Satt de som var på plats för att votera tillsammans?
- Tror du att det i partigruppen fanns någon uppfattning om att det skapades någon slags ”insider-outsider” uppdelning, beroende på hur ofta man var med och voterade?
- Upplever du att det skapades någon uppfattning hos allmänheten om att ledamöterna inte gjorde sitt jobb om de inte var på plats?

Personligt mandat

- Kan du berätta om hur ni resonerade gällande tillägget till överenskommelsen i augusti 2020, om de partilösas medverkan vid voteringarna under pandemin?
 - Händes det att ni blev tillfrågade om att ge en av era platser till en partilös ledamot?
- Händes det att en ledamot i förväg signalerade att den ville avvika från partilinjen vid en votering, och hur hanterade ni i så fall det?

- Om situationen inte uppstod, hur tror du att ni hade hanterat den i så fall?
- Hur såg ni på ledamöternas möjlighet att utöva sitt personliga mandat under perioden för överenskommelsen?
 - Skulle du säga att din syn på vilka ledamöterna ska representera vid voteringarna (sina egna övertygelser, sina väljare, eller partigruppen) ändrades under pandemin?
- Händes det att ni fick neka någon ledamot som ville votera från att göra det?

Avslutning

- I vissa andra parlament där man vidtog liknande lösningar så har man upplevt att parlamentets representativa funktion och ledamöternas förutsättningar att utöva sitt personliga mandat underordnades prioriteringen av att upprätthålla lagstiftnings- och kontrollmaktsfunktionen. Vad skulle du säga om det i en svensk kontext?
- Hur skulle du utvärdera överenskommelsen så här i efterhand?
 - Hur ser du på att reduceringen av antalet deltagande ledamöter hanterades med hjälp av en frivillig överenskommelse?
- [Eventuellt en fråga respondenten kan ge en förklaring på något särskilt intressant eller oväntat resultat från den kvantitativa undersökningen, i det fall en förklaring inte framkommit tidigare under intervjun].
- Har du någonting du skulle vilja tillägga?
- Har du ändrat dig gällande frågan om anonymitet?

Bilaga 7 – Kodning av avståndsvariabeln

Det hade varit optimalt att räkna ut hur lång restid enskilda ledamöter hade till riksdagen baserat på bostadsort och färdmedel, men det bedömdes inte möjligt att genomföra då det krävde omfattande manuell informationsinsamling. De 29 valkretsarna delades in i tre avståndskategorier beroende på hur lång restiden till Stockholm är med bil från valkretsens huvudort. Ledamöterna använder dock många olika färdmedel för att komma till riksdagen, däribland flyg, tåg, buss och bil. Avståndsindelningen bör därför inte ses som ett exakt mått för hur lång tid det tog för ledamöterna att ta sig till riksdagen.

Restiden beräknas på bilresa är att det på grund av smittskyddsrisken i stor omfattning avråddes från att använda kollektivtrafiken under pandemin.

Avståndsindelningen baseras på färdtiden från valkretsens huvudort, uträknad med Google maps. Valkretsarna följer i huvudsak länsindelningarna, med undantag för Stockholm, Västra Götaland och Skåne som är indelat i fler valkretsar. I dessa fall beräknades resvägen till riksdagen från huvudorten i den kommun med högst antal invånare, vilket markeras med en * i tabellen nedan.

Ledamöterna bor självfallet inte på samma ort i respektive valkrets och har därmed varierande restid, men här antas att de flesta ledamöterna från valkretsen bor i eller i närheten av huvudorten eftersom det är platsen där flest invånare är bosatta. Avståndsindelningens främsta syfte är att avgöra vilka ledamöter som har mycket kort, relativt kort, och lång resväg till riksdagen. Att restiden skiljer sig åt i olika delar av valdistriktet får då mindre betydelse.

Den enda huvudorten där det är gränsfall vilken avståndskategori valkretsen bör tillhöra är Gävleborgs län. Huvudorten Gävle är 2 timmar och 5 minuters bilväg från Stockholm, vilket gör att valkretsen bör placeras i avståndskategori 3 med liten marginal. För att ta ställning till detta gränsfall undersöktes huvudortens placering i relation till resten av valkretsen. Huvudorten ligger långt söderut i och majoriteten av valkretsen har betydligt mer än 2 timmars bilväg. En av orterna längst bort, Mellansjö, har exempelvis 4 timmar och 50 minuter. Det bedömdes därför lämpligt att valkretsen skulle inkluderas i avståndskategori 3.

1 ”Stockholm” = Stockholm

2 ”nära Stockholm” = under två timmars bilfärd till Stockholm

3 ”avlägset Stockholm” = över två timmars bilfärd till Stockholm

Brytpunkten mellan ”nära Stockholm” och ”avlägset Stockholm” sattes vid två timmar med anledning av att det stundvis avråddes från resor längre än två timmar (Folkhälsomyndigheten 2022).

Avståndsindelning

”avstånd”	Valkrets	Huvudort	Restid med bil
1	Stockholms kommun	Stockholm	0
1	Stockholms län	Stockholm	0
2	Uppsala län	Uppsala	1 h 16 min
2	Södermanlands län	Nyköping	1 h 20 min
2	Västmanlands län	Västerås	1 h 25 min
3	Blekinge län	Karlskrona	5 h 42 min
3	Dalarnas län	Falun	2 h 48 min
3	Gotlands län	Visby	4 h 32 min
3	Gävleborgs län	Gävle	2 h 5 min
3	Göteborgs kommun	Göteborg	4 h 54 min
3	Hallands län	Halmstad	5 h 22 min
3	Jämtlands län	Östersund	6 h 16 min
3	Jönköpings län	Jönköping	3 h 27 min
3	Kalmar län	Kalmar	4 h 43 min
3	Kronobergs län	Växjö	4 h 50 min
3	Malmö kommun	Malmö	6 h 17 min
3	Norrbottnens län	Luleå	10 h 18 min
3	Skåne läns norra och östra	Kristianstad*	6 h 51 min
3	Skåne läns södra	Lund*	6 h 33 min
3	Skåne läns västra	Helsingborg*	6 h
3	Värmlands län	Karlstad	3 h 26 min
3	Västerbottens län	Umeå	7 h
3	Västernorrlands län	Härnösand	4 h 31 min
3	Västra Götalands läns norra	Trollhättan*	5 h 2 min
3	Västra Götalands läns södra	Borås*	4 h 26 min
3	Västra Götalands läns västra	Mölndal*	5 h 12 min
3	Västra Götalands läns östra	Lidköping*	4 h 16 min
3	Örebro län	Örebro	2 h 19 min
3	Östergötlands län	Linköping	2 h 16 min

Bilaga 8 – Kodning av variabler i regressionsanalyserna

Variabel	Kodning
Kvinna	0: man 1: kvinna
65+ år	0: under 65 år 1: 65 år eller äldre
Avståndskategori	1: Stockholm 2: Nära Stockholm 3: Avlägset Stockholm
Voteringsnärvaro	0: frånvarande 1: närvarande
Överenskommelse	0: period 1 1: period 2

Bilaga 9 – Regressionsanalys med interaktionseffekt

Tabell 9:1 – Sammanställning interaktionskoefficienter samt p-värde för interaktionskoefficienter

Oberoende variabel	Interaktionskoefficient från interaktionsanalys utan kontrollvariabler	P-värde interaktionskoefficient från interaktionsanalys utan kontrollvariabler	Interaktionskoefficient från interaktionsanalys med kontrollvariabler	P-värde interaktionskoefficient från interaktionsanalys med kontrollvariabler
Kvinna	0,0320	0,041*	0,0274	0,073
65+ år	-0,0666	0,165	-0,0811	0,061
Nära Stockholm	-0,0456	0,155	-0,0466	0,141
Avlägset Stockholm	-0,0906	0,000***	-0,0907	0,000***

* p < 0.05, ** p < 0.01, *** p < 0,001

Tabellen visar en sammanställning av p-värdena för interaktionskoefficienterna från interaktionsanalyser där voteringsnärvaro är den beroende variabeln, kön, 65+år och avstånd är oberoende variabler och 55-personersöverenskommelsen interaktionsvariabeln. I andra kolumnen redovisas interaktionskoefficienterna från tre separata interaktionsanalyser utan kontrollvariabler, d.v.s. skillnaden i förändringen i voteringsnärvaron mellan de sociala grupperna period 1 och 2. I den tredje kolumnen redovisas interaktionskoefficientens p-värde. I kolumn fyra redovisas interaktionskoefficienterna från den samlade interaktionsanalysen, med kontrollvariabler. I den femte kolumnen redovisas interaktionskoefficienternas p-värde. Standardfelen är klustrade på individnivå.

Interaktionsanalys utan kontrollvariabler

Kön

```
. reg närvaro kvinna##överenskommelse, cluster(numledamotnamn)
```

```
Linear regression              Number of obs   =   45,799
                              F(3, 418)       =   3213.35
                              Prob > F              =   0.0000
                              R-squared             =   0.5584
                              Root MSE         =   .33224
```

(Std. err. adjusted for 419 clusters in numledamotnamn)

närvaro	Coefficient	Robust std. err.	t	P> t	[95% conf. interval]	
1.kvinna	-.0105752	.0093582	-1.13	0.259	-.0289702	.0078199
1.överenskommelse	-.7667962	.010185	-75.29	0.000	-.7868164	-.7467761
kvinna#överenskommelse						
1 1	.0320312	.0156261	2.05	0.041	.0013158	.0627467
_cons	.9135929	.0066415	137.56	0.000	.900538	.9266477

65+ år

```
. reg närvaro över65##överenskommelse, cluster(numledamotnamn)
```

```
Linear regression                Number of obs   =   45,799
                                F(3, 418)       =   3119.94
                                Prob > F              =   0.0000
                                R-squared              =   0.5584
                                Root MSE           =   .33224
```

(Std. err. adjusted for 419 clusters in numledamotnamn)

närvaro	Coefficient	Robust std. err.	t	P> t	[95% conf. interval]	
1.över65	-.0048177	.0415739	-0.12	0.908	-.0865377	.0769022
1.överenskommelse	-.7496335	.0079346	-94.48	0.000	-.7652302	-.7340369
över65#överenskommelse						
1 1	-.066686	.0479934	-1.39	0.165	-.1610246	.0276525
_cons	.9087079	.0047128	192.82	0.000	.8994442	.9179715

Avstånd

```
. reg närvaro b1.avstånd##överenskommelse, cluster(numledamotnamn)
```

```
Linear regression                Number of obs   =   45,798
                                F(5, 418)       =   2114.21
                                Prob > F              =   0.0000
                                R-squared              =   0.5601
                                Root MSE           =   .3316
```

(Std. err. adjusted for 419 clusters in numledamotnamn)

närvaro	Coefficient	Robust std. err.	t	P> t	[95% conf. interval]	
avstånd						
2	.0062844	.0203543	0.31	0.758	-.0337251	.046294
3	.0204192	.0136646	1.49	0.136	-.0064407	.0472791
1.överenskommelse	-.6844976	.0204093	-33.54	0.000	-.7246152	-.64438
avstånd#överenskommelse						
2 1	-.0456334	.0320617	-1.42	0.155	-.1086557	.017389
3 1	-.0906101	.0220596	-4.11	0.000	-.1339717	-.0472484
_cons	.8938766	.0126897	70.44	0.000	.8689331	.9188201

Interaktionsanalys med kontrollvariabler

```
. reg närvaro kvinna##överenskommelse över65##överenskommelse b1.avstånd##överenskommelse, cl
> uster(numledamotnamn)
```

```
Linear regression                Number of obs   =   45,798
                                F(9, 418)       =   1235.04
                                Prob > F           =   0.0000
                                R-squared          =   0.5607
                                Root MSE       =   .33137
```

(Std. err. adjusted for 419 clusters in numledamotnamn)

närvaro	Coefficient	Robust std. err.	t	P> t	[95% conf. interval]	
1.kvinna	-.0092774	.0093729	-0.99	0.323	-.0277012	.0091465
1.överenskommelse	-.6951074	.0225718	-30.80	0.000	-.7394758	-.6507391
kvinna#överenskommelse 1 1	.02744	.0152641	1.80	0.073	-.0025639	.057444
1.över65	-.001231	.0401686	-0.03	0.976	-.0801885	.0777265
över65#överenskommelse 1 1	-.0811169	.0431722	-1.88	0.061	-.1659784	.0037447
avstånd 2	.007486	.0200274	0.37	0.709	-.031881	.0468531
3	.0198656	.0136885	1.45	0.147	-.0070413	.0467726
avstånd#överenskommelse 2 1	-.0466062	.0315963	-1.48	0.141	-.1087137	.0155014
3 1	-.0907819	.0220221	-4.12	0.000	-.1340697	-.0474941
_cons	.898554	.0143595	62.58	0.000	.8703282	.9267797